

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
SPOMENICA PREMINULIM AKADEMICIMA SVEZAK 174

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
SPOMENICA PREMINULIM AKADEMICIMA SVEZAK 174

ISBN 978-953-154-117-6

ISSN 1330-0865

Uredio
Akademik AUGUST KOVAČEC

RAZRED ZA FILOLOŠKE ZNANOSTI

JOSIP VONČINA

1932. – 2010.

ZAGREB, 2012.

J. Bonetina

SPOMENICA

posvećena preminulom

AKADEMIKU JOSIPU VONČINI
redovitom članu

Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti
Ravna Gora, 18. rujna 1932. – Zagreb, 19. listopada 2010.

KOMEMORATIVNI SASTANAK
održan je 21. studenoga 2011. u palači Hrvatske akademije
znanosti i umjetnosti

GOVORI NA KOMEMORACIJI

akademik August Kovačec, tajnik Razreda za filološke znanosti
akademik Milan Moguš
akademik Josip Bratulić

Popis radova
akademika Josipa Vončine
priredile
prof. dr. sc. Loretana Farkaš i Tena Babić, prof.

Akademik August Kovačec, tajnik Razreda

JEZIKOSLOVAC JOSIP VONČINA

Poštovana gospođo Vončina,
Poštovani gospodine Predsjedniče Hrvatske akademije,
poštovani akademici,
poštovani kolege i prijatelji akademika Josipa Vončine,
gospođe i gospodo,

Proteklo je godinu i mjesec dana otkako smo se u tuzi oprostili od velikoga hrvatskog dijalektologa i povjesničara hrvatskoga jezika, našega kolege i prijatelja i nadasve plemenitoga čovjeka akademika Josipa Vončine. Njegova predanost znanstvenomu istraživanju, njegova ljudska i profesionalna čestitost, njegov golem prinos hrvatskoj jezikoslovnoj znanosti razlogom su da mu danas ponovno odamo priznanje za sve ono što nam je, i kao znanstvenik i kao čovjek, ostavio u naslijeđe te da mu za to očitujemo svoju zahvalnost, kao i svoj ponos što smo bili svjedocima njegovih postignuća.

Josip Vončina rodio se 18. rujna 1932. u Ravnoj Gori u Gorskom kotaru, u kraju gdje nerijetko dolaze u izravan komunikacijski doticaj sva tri hrvatska narječja, a kao gimnazijalac dio školovanja proveo je i u Požegi pa vjerojatno odatle kod njega vrlo rani senzibilitet i naglašeno zanimanje za jezične pojave u ljudskom društvu, kao i zanimanje za jezikoslovnu struku općenito. Nakon završetka gimnazije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu studirao je jugoslavenske jezike i književnosti te ruski jezik i književnost i diplomirao godine 1960. Kao student koji se svojim znanjem i profinjenim razumijevanjem jezičnih pitanja izričito isticao u svojem naraštaju, već iduće 1961. godine bio je izabran za asistenta na Katedri za dijalektologiju i povijest jezika kod profesora Mate Hraste. Nadaren, marljiv, organiziran

i racionalan, postojano je radio na doktoratu i godine 1965. doktorirao obranivši disertaciju *Jezik Antuna Kanižlića* (objavljena u Radu JAZU, 368.).¹ Inventivan u istraživačkom radu i plodan u objavljivanju rezultata toga rada, bio je izabran za docenta godine 1968., za izvanrednoga profesora 1974. te za redovitoga profesora povijesti i dijalektologije hrvatskoga jezika 1978. godine. Na tom je mjestu radio do umirovljenja 1999., s tim da je u međuvremenu kao gostujući profesor predavao na Sveučilištu u Mannheimu (1969.) i na Sveučilištu u Kölnu. Od godine 1991. bio je redoviti član HAZU, a od 1997. do 2003. obnašao je dužnost tajnika Razreda za filološke znanosti HAZU.

U bogatom opusu koji obuhvaća nekoliko knjiga² i više od 200 znanstvenih rasprava, kao i priređivački i urednički rad na izdavanju starih hrvatskih pisaca, prevladavaju radovi koji se odnose na povijest hrvatskoga književnog jezika te minuciozne lingvostilističke raščlambe tekstova starijih hrvatskih pisaca. U tom je smislu najveću pozornost posvetio pitanjima jezične povijesti i dijalektologije kako se one ogledaju u tekstovima starijih hrvatskih pisaca. Posebnu je pozornost posvetio čakavskoj, kajkavskoj i štokavskoj sastavnici povijesti hrvatskoga književnoga jezika, a njima je dodao i četvrtu – ozaljski književnojezični krug (*Ozaljski jezično-književni krug*, 1968.), koja je prvi sustavni pokušaj prevladavanja dijalektnih razlika na hrvatskom kulturnom prostoru u stvaranju zajedničkoga književnog jezika. Posebice se akademik Vončina bavio jezikom i stilom hrvatske književnosti od završetka srednjovjekovnoga razdoblja do 19. stoljeća, dakle jezikom i stilom razdoblja hrvatskoga jezičnoga predstandarda i jezikom i stilom prvih desetljeća standardnoga razdoblja.

Kao vrstan poznavalac hrvatskih jezičnih i književnih starina, akademik Josip Vončina priređivao je kritička izdanja djela starih i starijih hrvatskih pisaca te nam ostavio izdanja takvih ključnih figura iz povijesti hrvatske književnosti i stvaranja hrvatskoga književnog jezika kao što su

¹ Objavljeno u Radu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knjiga 368.

² Analize starih hrvatskih pisaca, 1977; Jezična baština, 1988; Korijeni Krlježina Kerempuha, 1991; Preporodni jezični temelji, 1993; Tekstološka načela za pisanu baštinu hrvatskoga jezičnog izraza, 1999.

Petar Hektorović, Petar Zoranić, Fran Krsto Frankopan, Andrija Kačić Miošić. Ta se Vončinina izdanja ističu temeljitom, minucioznom dokumentiranosti te pomnom argumentiranosti svakoga rješenja. U ukupnom radu akademika Vončine na tekstovima starih pisaca ističu se jasan smisao za ukupan povijesni i jezičnopovijesni kontekst te težnja za jasno definiranim metodološkim načelima.

Kako se od samih početaka bavio tekstovima pisaca iz različitih hrvatskih krajeva, Josip Vončina posebnu pozornost posvećuje književnomu i jezičnomu prožimanju pisaca kopnene i onih primorske Hrvatske (čemu je jedan od najzornijih primjera upravo ozaljski krug). Drugim riječima, Josip Vončina velik dio svojih istraživanja posvetio je proučavanju prostornoga i vremenskoga kontinuiteta hrvatskoga književnog izraza predstandardnoga razdoblja. Samo je po sebi razumljivo da su njegove mnogobrojne studije i znanstvene rasprave o Marku Maruliću, Ivanu Gunduliću, Franu Krsti Frankopanu, Jurju Habeliću, Ivanu Belostencu, Titušu Brezovačkom, Ljudevitu Gaju poslužile autoru kao izvrsna činjenična i metodološka podloga da se prihvati sustavne raščlambe književnih i jezičnih izvora Krležinih *Balada Petrice Kerempuha*.

Samo takav temeljiti poznavalac starih hrvatskih književnih tekstova i njihov lucidni analitičar kakav je bio Josip Vončina mogao je razmrsiti klupko književnoga mita koji se stvorio oko jezika Krležinih *Balada*, a kojemu je posredno, hotimice ili nehotice, pridonio i sam Krleža. Josip Vončina najprije je analizirao i usporedio sve sudove o književnim i jezičnim izvorima *Balada Petrice Kerempuha* te moguće poticaje i uzorke od kojih je Krleža u pisanju *Balada* polazio. Pritom on proučava stvarne ili moguće utjecaje starih kajkavskih pisaca u tematici, stilu i jeziku *Balada*. Rezultati toga pomnoga proučavanja i minucioznih usporedbi rastočili su i sam književni mit o Krležinoj baki Tereziji Goričančevoj kao stvarnom izvoru i sveli ga u realne okvire: baka Terezija Goričančeva više je simbol pučke mudrosti i svijeta kajkavskih pučkih tradicija negoli stvarni uzor Krležina jezičnog izraza u *Baladama*. Tako je Josip Vončina jasno pokazao da se jezik *Balada* ne temelji ni na kojem konkretnom mjesnom kajkavskom govoru, kao ni na jeziku kojega posebnog starog kajkavskoga pisca, a isto-

dobno je utvrdio lepezu poticaja, od Pergošića do Štoosa i Mikloušića, na kojima je Krleža izgradio svoju osebujnu i originalnu pjesničku sintezu.

Ističući danas trajne vrijednosti koje je ostavio kroatistici i jezikoslovnoj znanosti u otkrivenim činjenicama i u primijenjenoj metodologiji sa sigurnošću možemo reći da će njegovo znanstveno djelo za dugo nadživjeti svojega autora.

ZNALAC PISANOGA JEZIKA

JOSIP VONČINA

18. IX. 1932. – 18. X. 2010.

In memoriam

Sve je počelo dosta davno prezentacijom i obradom četiriju glagoljskih listina iz Like u *Radovima Staroslavenskog instituta* u Zagrebu. Radi se o četirima izvorno glagoljicom pisanim (kasnije transliteriranima u latinicu) listinama pravno-imovinske naravi s posjedâ frankopanskih feudalaca iz 15. i 16. stoljeća. Danas se čini kao da je jedno i drugo već tada najavilo dvije duboke stvaralačke staze kojima se znanstveno kretao Josip Vončina: prva, hrvatski pisani jezik od svojih početaka i, druga, Frankopani. Moglo bi se reći da u povijesti hrvatskoga pisanoga jezika nije bilo iole značajnije pojave koje se Josip Vončina nije bar dotakao, niti je bilo išta važno u književnome životu Frankopanâ a da to nije rasvijetlio. O čemu je god pisao, a pisao je mnogo, nosilo je najčešće neposredno ili, tek u prvimah, sakriveno srodstvo s dvama nogostupima spomenutih jezikoslovnih staza. Možda se ta tvrdnja ponajbolje odražuje u zaključku njegove već naslovom zanimljive knjige *Jezična baština*: »Od Frankopanove isprave i Martinčeva zapisa do Brlićeve gramatike vremenski je luk dug trideset i četiri decenija. Uzduž njega štošta se u hrvatskoj književnosti mijenjalo. Oko krbavske bitke još su u njoj dominirali glagoljica i crkvenoslavenski jezik, a pred ilirizam nadvladali su latinica i književnojezični tipovi na bazi živih dijalekata. Povijest našega književnog jezika srednjega razdoblja, na primjerima pokazana, doista je šarolika i nepravocrtna. Dobro je možemo razumjeti samo dobijemo li uvid u njezine izvorne tekstove. Usporedo s

premještanjem kulturnih središta iz primorskih strana [...] prema unutrašnjosti zbivalo se dugotrajno traganje za književnim jezikom kojim bi se prevladala državnopravna razdrobljenost nametnuta izuzetno nepovoljnim povijesnim zbivanjima«. ¹ Spomenuta su traganja, kako sam reče, u vremenskome luku od renesanse do Preporoda, čini se, početak i završetak Vončinina znanstvenoga opusa, inspiracija njegove znanstvene znatiželje.

Vjerujem da se o rezultatima i dosezima znanstvenoga rada Josipa Vončine ne će prestati govoriti jer je u mnogim svojim knjigama i raspravama rješavao probleme gdje ih drugi nisu čak ni primjećivali. Svrha je ovomu osvrtu da u Akademijinoj *Filologiji*, u časopisu u kojemu je, neprestance surađujući, razmrsio mnoge zamršenosti, podsjeti na rješenja što ih je podastirao hrvatskoj filologiji. Tematski slična ili različita spomenuta su rješenja našla svoje dostojno mjesto i u drugim knjigama odnosno časopisima, poput *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, *Umjetnost riječi*, *Croatica*, *Mogućnosti* i dr.

Priređujući za Akademijinu ediciju *Stari pisci hrvatski* djela Frana Krste Frankopana, Josip je Vončina napisao i ovu rečenicu: »Ni jednome članu obitelji Vuka Krste Frankopana ne znamo godine rođenja, a za njega i njegovo potomstvo poznate su godine smrti jer su izračunate prema pojedinim mjestima u raspravama (ponajprije frankopanskim)«. ² Za samoga pak Frana Krstu Frankopana ne znamo sasvim sigurno ni tko mu je bila mati. »Budući da mu majkom nije mogla biti Dora Paradeiser [...] izlazi da je F. K. Frankopan potekao iz drugoga braka Vuka Krste Frankopana: s Ursulom Inkofer. To pak znači da je Ani Katarini Frankopan-Zrinski bio pravi brat (a ne polubrat, kao što se ponegdje ističe)«. ³ zaključuje Vončina. Pri takvu stanju stvari – i s obzirom na razrokost u pogledima o biti hrvatskoga pisanoga jezika, i s obzirom na povijest Frankopana – moglo se ući u proučavanje hrvatske pisane riječi u njezinu višestoljetnu rasponu od popa Martinca do Ljudevita Gaja samo strpljivim utvrđivanjem pouz-

¹ Josip Vončina, *Jezična baština*, Književni krug Split 1988., str. 317.

² Josip Vončina, *Fran Krsto Frankopan. Djela. Stari pisci hrvatski*, knj. XLII, Zagreb 1995., str. 11.

³ Isto, str. 13.

danih činjenica o onodobnim pojavama i ljudima. A upravo je to učinio Josip Vončina.

Odavajući uvijek dužnu počast i priznanje svojim prethodnicima,⁴ jedino je čvrsta, dokazljiva činjenica bila uporišna točka na koju se naslanjao i od koje je polazio u izgradnji svojih pogleda na hrvatski pisani jezik. Na mnogim je mjestima i razdobljima predočena u mnogočemu nova, drugačija, vjerodostojnija slika, istinita slika, jer bivša istina nije manje istina zato što je bivša. Tragajući za istinitim podatkom, Josip je Vončina bio neumoriv i neumoljiv.

Vrlo je rano Josip Vončina uočio rascijep između jezičnih ocjena djela hrvatske primorske, zapadne strane i istočnoga, kopnenoga područja. Ne ulazeći sada u pojedinosti, mogli bismo taj prostor svrstati između Vončininih pogleda na jezik djela Petra Zoranića i Antuna Kanižlića,⁵ bez obzira na neistodobnost njihovih pojava u hrvatskoj književnosti u razmaku od približno jednoga stoljeća. Iako je i o jednom i o drugom piscu napisao magistralne radove objavljene u Akademijinim edicijama *Radu*⁶ odnosno u *Starim piscima hrvatskim*,⁷ jezična je situacija središnjega dijela Hrvatske bila ipak ono što je privlačilo njegovu posebnu pozornost, ono u što je najdublje želio zagaziti. Oboružan spoznajama o jeziku sa spomenutih obaju bokova, što se može razabrati – između ostaloga – i iz redosljeda objava navedenih djela, stekao je toliko znanja i hrabrosti da prouči i opiše taj dotada zapostavljen iako zacijelo najvažniji dio hrvatskoga sedamnaestoga stoljeća, sam ga nazvavši *Ozaljski književno-jezični krug*.

Pripreme su za cjelovit opis spomenutoga *Kruga* trajale nekoliko godina: tamo još od početnih članaka u fakultetskim publikacijama (npr. *Radovi Zavoda za slavensku filologiju, Umjetnost riječi*), odnosno u kajkavološkome časopisu *Kaj*, ali – što je zanimljivo – zajedno s pratećim

⁴ Usp. npr. Vončininu korektnost prema Tomi Maretiću koji je u raspravi *Jezik slavonskijeh pisaca* (Rad JAZU, knj. 180, Zagreb 1910.) pisao i o jeziku Antuna Kanižlića.

⁵ Jezik mu je Antuna Kanižlića bio čak tema doktorske dizertacije.

⁶ Josip Vončina, *Jezik Antuna Kanižlića*. Rad JAZU, knj. 368, Zagreb 1975.

⁷ Petar Zoranić, *Planine*. Za tisak priredili Franjo Švelec i Josip Vončina. *Stari pisci hrvatski*, knj. XLI, Zagreb 1988.

temama, poput važnih napomena o Reljkovićevu *Satiru*, o stilskim elementima nekih pjesama Menčetićevih i Lucićevih, o zapažanjima u pojedinim pjesmotvorima Vetranovićevim i, dakako, o Zoranićevu proznom izrazu. U taj su se svijet stilističkih analiza počeli onda ubacivati, ne slučajno, Tituš Brezovački, leksikograf Ivan Belostenec i popis pjesničkoga inventara Frankopanovih djela. Sve je to zapravo vodilo tihom, postupnom i cjelovitu zaokruženju tadašnje Vončinine spoznaje o književnome i jezikoslovnome djelovanju jedne do tada slabo poznate i neistražene ali za pravilno razumijevanje cjelokupnog tijeka hrvatske pisane riječi bitne sredine. Djelovanje je te sredine postalo i ostalo duhovnom kičmom posebnosti hrvatskoga pisanoga jezika jer je učvrstilo uvjerenje o mogućnosti dubljega jedinstva tronarječnoga jezika.

Područje ozaljskoga književno-jezičnoga kruga imalo je – prema Vončininu istraživanju – nekoliko prednosti. Prostorno bijaše zgodno smješteno na sjeveru hrvatskih zemalja, između krajnjega jugozapada i krajnjega sjeveroistoka: ticalo je i more, i karlovačko četveroriječje, i Savu, i Dravu, i Sloveniju, površinski ni preveliko ni premalo. Državno relativno stabilno (koliko je uz susjednu osmanlijsku vojsku moglo biti), feudalno kao grofovija uređeno, gospodarski ni prebogato ni previše siromašno. Ono što ga je činilo posebnim, a što druga dva spomenuta područja nisu imala, jest kajkavsko-čakavsko-štokavska tronarječnost.⁸ To je preplitanje pisanoga jezika veoma dobro funkcioniralo pri želji za literarnim oblikovanjem teksta ili u porukama intimne prirode, odnosno pri pisanju svetopisamskoga štiva ili pri sudskom parničanju. Drugim riječima: vjerojatno nije bilo iole važnijega napisanoga teksta iz toga područja koji je izmakao Vončininoj pozornosti. Sve je stavljao pod filološko povećalo (od pjesama do pisama) i svagdje je nalazio isti rezultat. Zato je u svojim djelima mogao, bolje od ikoga, utvrditi zametak i, zatim, razvitak nečega što drugi nisu poznavali.

Najveću je pak pozornost posvetio velikom rječniku Ivana Belostenca latinsko-hrvatskom (*Gazophylacium, seu latino-illyricorum onoratum aeriarium*) i hrvatsko-latinskom (*Gazophylacium illyrico-latinum*) izdanom

⁸ Jugozapadna je zona imala štokavsko-čakavsku dvojnost, a istočna samo štokavštinu, i to većinom ikavsku.

u Zagrebu tek 1740. godine. Budući da je golem Belostenčev rječnik ostao u rukopisu, u lepoglavskome samostanu, splele su se do njegova zagrebačkoga izdanja mnoge priče, koje je Vončina upornost i preciznost uspjela riješiti. Tek su nakon utvrđivanja svih relevantnih činjenica od Belostenčeve smrti u Sveticama do objave *Gazophylacija* u Zagrebu izbile Vončini- ne ocjene samoga rječnika. Sva su ranija istraživanja« – obrazlaže Vončina – premalo pažnje posvetila činjenici da je Belostenec svoj rječnik stvarao u pavlinskom samostanu Svetice kod Ozlja, uz obilatu pomoć ozaljskih feudalaca, a to znači u okviru ozaljskoga kruga. U skladu s time nastala je i trodijalekatna koncepcija Gazofilacija,⁹ kao najbolje rješenje pisanoga jezika na tom, središnjem, dijelu Hrvatske. Osim toga, ozaljska je koncepcija književnoga jezika »bila oživotvorenje ideja hrvatskih protestantskih pisaca i praktična primjena Glaviniceve spoznaje«¹⁰ prema kojima se u hrvatskim pokrajinama riječi mogu slobodnije, tj. i izvan govorne osnovice unositi u tekstove. Zato Belostenčev rječnik »zbog svoje trodijalekatske osnove može mnogo pomoći u sporazumijevanju među regijama koje su dotada slabo komunicirale, a sporazumijevanje je i u to vrijeme bilo otežano dijalekatskim razlikama«,¹¹ zaključuje Josip Vončina. Time su postajala gotovo beznačajna pa i bespredmetna mnoga dotadanja dugogodišnja raspravljanja, na primjer, odražava li se u kojim djelima starijih hrvatskih pisaca »čist« narodni govor ili više-manje »iskvaren« govoreni jezik, odnosno je li npr. Marin Držić pisao književnim jezikom samo »pjesni ljuvene«, a svoja dramska djela, dakle ponajbolja svoja ostvarenja, samo jezikom dubrovačke svakodnevice, itd. Težilo se dakle jednadžbi po kojoj je pisani jezik jednak govorenomu.¹² Tu je generacija hrvatskih filologa druge

⁹ Josip Vončina, *Jezik ozaljskoga kruga*, *Zbornik Zagrebačke slavističke škole*, knj. 2, Zagreb 1974, str. 64.

¹⁰ Isto.

¹¹ Isto.

¹² Usp. npr. Maretićevu ocjenu da jezik slavonskih pisaca »nije sasvim narodan, ali je uopće dosta narodan« u djelu *Jezik slavonskijeh pisaca*, Rad JAZU, knj. 180, Zagreb 1910., str. 146. Jednadžba po kojoj bi pisani jezik bio jednak govorenomu zapravo je besmislica (pišemo npr. *gradski*, izgovaramo *gracki*; pišemo *lišće* izgovaramo *lišće*, pišemo *past će* ili *pas će*, oboje izgovaramo *pašće* i slično). U znanstvenim djelima fonetskim moguće je pisati kako se izgovara, ali za to postoji poseban sustav slovâ.

polovice dvadesetoga stoljeća kojoj je, dakako, pripadao i Josip Vončina odigrala svoju povijesnu – nimalo laku – ulogu.

A trebalo je svaku tvrdnju spomenutoga naraštaja dokumentirati, pokazati i dokazati istinitom. Ušlo se nakon relativno dobre Matičine edicije *Pet stoljeća hrvatske književnosti* u organizaciju nove književničke i književne edicije pisane hrvatske riječi pod naslovom *Stoljeća hrvatske književnosti*. Odajući zasluženu počast svakomu pregaocu Matičinih *Stoljeća*, zacijelo ne ću pogriješiti ako kažem da je stožerni čovjek najtežeg, tj. tekstološkog dijela obrade bio akademik Josip Vončina. Kao stvoren upravo za to. Stvoren, jer je – gotovo svakodnevno radeći – stvarao tekstološka načela i, kao pravi profesor, danomice učio mlade kako pokazati, sada i ovdje, pravu nepatvorenu istinu teksta prvoga izdanja nekoga književnoga djela. Uostalom, predigra se takvu poslu u nešto manjem obliku već dogodila prije desetak godina u spomenutoj Vončininoj knjizi *Jezična baština* čiji podnaslov glasi: »Lingvostilistička hrestomatija hrvatske književnosti od kraja 15. do početka 19. stoljeća«. Sada, u raznovrsno novim okolnostima, ali da ipak ostane tako *per omnia saecula saeculorum*, Josip je Vončina napisao knjigu pod naslovom *Tekstološka načela za pisanu baštinu hrvatskoga jezičnoga izraza*, knjigu koja je tiskana kao poseban prilog *Stoljeća* doživjevši dva izdanja.¹³

Pred Josipa Vončinu postavljen je golem zadatak: pronaći tekstološka rješenja za tropismen i tronarječni pisani jezik hrvatski u rasponu od njegova prvoga pisanoga spomenika do današnjih dana. Istina je da se takvim problemima profesor Vončina znanstveno bavio kao jezikoslovni povjesničar, ali je istina i to da je pronalazio ponajbolja tekstološka rješenja u starohrvatskim tekstovima koje je sam odabirao (npr. Marko Marulić, Petar Zoranić, Antun Kanižlić, Fran Krsto Frankopan i dr.). To dragocjeno iskustvo sada je u *Načelima* trebalo sustavno obraditi kao niz tekstoloških načela koja vrijede za sve tekstove što su bili određeni da dobiju svoje mjesto u *Stoljećima*. Prezentirati autentične tekstove nekoga stvaraoca, tekstove oslobođene »svih naknadnih naslaga, netočnosti i tekstualno-jezi-

¹³ Josip Vončina, *Tekstološka načela za pisanu baštinu hrvatskoga književnog izraza*, Poseban prilog *Stoljećima hrvatske književnosti*, I. izdanje Zagreb 1999., 2. izdanje, Zagreb 2006.

koslovnih krivotvorina«, što je bilo temeljno načelo pokretača *Stoljeća*, prva je i prava zadaća tekstologa, jedina i najteža. Koliko mi je poznato, kroz Vončininu tekstološku radionicu prošlo je na desetke knjiga *Stoljeća*. A svaki je, baš svaki tekst došao najprije pod strogo i neumoljivo povećalo autora *Načela*. Ne znam je li ikojemu takvu djelu, pošto je objavljeno, nađen ikoji tekstološki prigovor. Za to da možemo biti sasvim sigurni da čitamo baš onaj tekst što ga je neki autor napisao, zasluga je Josipa Vončine.

I u takvu stvaralačkom zamahu, kad smo s razumljivom znatiželjom očekivali neku novu njegovu filološku poslasticu ili sljedeću knjigu *Stoljeća*, u oba slučaja knjigu tekstološki besprijekornu, bolest je učinila svoje – autor se Matičinih *Tekstoloških načela* morao povući. Djela su mu ostala. Djela koja svjedoče o najvišoj razini ne samo izborom djelâ što ih je kao hrvatski filolog znanstveno obrađivao, nego jednako tako po nenadmašivoj obradi književničkih poruka na osnovi autentičnih im tekstova.

Vratila se nada u Vončinin povratak hrvatskoj filologiji kad je pristao – zajedno sa suradnicima – dovršiti *Benešićev rječnik*, kako prvih dvanaest obrađenih svezaka (od A do S) spomenutoga *Rječnika* ne bi ostalo torzom. Kad je pod njegovim vodstvom vrlo dobro sredena preuzeta nesredena građa, kad se konačno počelo kretati prema definitivnoj obradi i završetku od nekoliko završnih svezaka, Josip je Vončina, voditelj Akademijina projekta *Benešićev rječnik*, usnuo. Najmanje što sada možemo učiniti, kako bismo sačuvali uspomenu na nj, jest da dovršimo *Benešićev rječnik*, i to tako da, prvo, *Benešićev rječnik* ne ostane torzom i, drugo, da ostane Benešićev. Ispunili bismo time bar posljednju njegovu filološku želju.

JEZIK HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI U OBZORU ISTRAŽIVANJA AKADEMIKA JOSIPA VONČINE

Prošla je godina dana od smrti našega prijatelja, akademika Josipa Vončine; nekima među nama bio je učitelj i profesor na Filozofskom fakultetu; predavao je na katedrama slavistike u brojnim gradovima Europe, njegova predavanja na Zagrebačkoj slavističkoj školi u Dubrovniku i Zagrebu bila su dobro posjećena – predavao je stranim slavistima i budućim kroatistima.

Obiteljskim vezama i podrijetlom vezan je za Gorski kotar; rodio se u Ravnoj Gori 18. rujna 1932., ali je svoje djetinjstvo i mladost proveo u Slavoniji; osnovnu školu i pet razreda gimnazije polazio je u Požegi, tadašnjoj Slavonskoj Požegi, a nastavio u Zagrebu. Isticao se među vršnjacima ozbiljnošću rada i odličnim sastavcima iz hrvatskoga jezika.

Na Sveučilištu u Zagrebu, na Filozofskom fakultetu upisao je jugoslavenske jezike i književnosti i ruski jezik i književnost. Za vrijeme studija i neposredno nakon završetka studija izdržavao se kao korektor u Školskoj knjizi. Tamo ga je zapazio, i zavolio drugi Slavonac, profesor Josip Hamm, koji je lako zapazio preciznost korektorskoga posla mladoga Vončine i ozbiljnost pristupa svakom povjerenom poslu. Što je prošlo kroz njegove ruke, nije trebalo naknadno kontrolirati. Zbog toga ga je prof. Hamm već vidio na mnogo odgovornijim poslovima. Dao mu je fotokopije četiriju glagoljskih isprava iz knjižnice franjevačkoga samostana u Ljubljani, iz vremena kad je i taj samostan bio dijelom provincije Bosne-Hrvatske. Vončina je dobro obavio taj prvi povjereni mu posao, tekstovi isprava s kratkim opisima, objavljeni su u Radovima Staroslavenskog instituta

1955.¹ Ali mladoga Vončinu, slično kao i njegovoga kolegu Radoslava Katičića, koji je prvi rad također objavio u izdanjima Staroslavenskog instituta,animala su šira prostranstva hrvatskoga jezika i hrvatske književnosti. Stari i suvremeni jezik, koji nazivamo hrvatskim, šire prostranstvo slavenske filologije privlačilo je mlade znanstvenike više nego mali, lijepi zabran staroslavenštine.

1960. izabran je za asistenta na Katedri za povijest hrvatskoga jezika i dijalektologiju. Doktorirao je 1965. disertacijom o jeziku Antuna Kanižlića koja je zatim objavljena u Radu JAZU. Predavao je povijest hrvatskoga jezika i dijalektologiju. Od 1992. do umirovljenja bio je predstojnik Katedre. Bio je lektor hrvatskoga jezika u brojnim međunarodnim slavističkim centrima u Europi, gost profesor u Kölnu i Zürichu. Bio je pomoćnik direktora Zagrebačke slavističke škole.

Redoviti profesor postao je 1978. i obnašao je tu dužnost do umirovljenja. Pravim je članom HAZU postao 1991. godine. Umro je 17. listopada 2010., o čemu smo doznali na dan kad smo se okupljali u našem Razredu na redovitoj sjednici. Vijest nas je iznenadila i duboko potresla.

Hrvatski jezik kakav se ustalio u pisanom i govornom obliku u drugoj polovici XIX. stoljeća, kad je postao najsnažniji oblik nacionalne integracije, s posebnim su marom njegovali filolozi iz njegove Slavonije: Vjekoslav Babukić, a zatim i Tomo Maretić; obojica su, doduše s različitih polazišta, zaorali duboku brazdu hrvatske filologije. Zatim još Stjepan Ivšić, Josip Hamm, Zlatko Vince, Bratoljub Klaić i Josip Vončina u XX. stoljeću, a za njima slijede mlađi, živi među nama. Ono što su preporoditelji znali, trebalo je oblikovati kao znanstvenu spoznaju ali i pokazati kao praktično postignuće objasniti i prikazati kao našu jezičnu posebnost.

Mladi je Jagić već u drugoj polovini XIX. st. u Zagrebu, kao srednjoškolski profesor, postavljao temelje znanstvenoj slavistici, na širokim osnovicama zasnovanoj, ali i znanstvenoj kroatistici – jednako na polju jezika kao i književnosti. Na njegove rane radove o književnim tekstovima kao živim književnojezičnim spomenicima vratili su se hrvatski filolozi

¹ Josip Vončina, *Četiri glagoljske listine iz Like*, Radovima Staroslavenskog instituta u Zagrebu 2, 1955.

šezdesetih godina XX. stoljeća, posebice Eduard Hercigonja i Josip Vončina, prvi za glagoljaško razdoblje, drugi za razdoblje od renesanse do narodnoga preporoda. Na tom putu bili smo i mi, tada mlađi, kao svjedoci i učenici. Ipak je Jagiću područje jezika bilo bliže, pa je tako kao sveučilišni profesor usmjeravao na jezičnu znanost i svoje studente iz Hrvatske, a to su radili i njegovi kolege, sveučilišni profesori na sveučilištima u Grazu i Zagrebu. Profesori su svojim studentima davali teme za doktorske disertacije, moglo bi se reći: domaće zadaće, pretežno o dijalektima i narječjima-govorima njihovih zavičaja, nerazmjerno više nego o hrvatskom književnom jeziku kao sustavu, ili književnopovijesnoj problematici. I među izdanjima naše Akademije brojniji su radovi o narječjima, nego radovi koji sustavno promišljaju o putu kojim je prošao hrvatski književni jezik ili hrvatska književnost. A mnogo toga još nije bilo ni biografski ni bibliografski istraženo. Dovoljno je spomenuti: kad je Jagić pisao o Bartolu Kašiću u znamenitoj i nezaobilaznoj *Povijesti slavenske filologije*, nije pravo znao je li on rodом iz Korčule ili iz Paga. I rječnik Fausta Vrančića vrlo je kasno došao u obzor proučavanja, a tek je nešto bolje proučavan rječnik pavlina Ivana Belostenca ili isusovca Andrije Jambrešića. Daleko smo od *pomisli* da nije trebalo toliko pozornosti posvetiti našim dijalektima, ali i književni opusi hrvatskih renesansnih književnika vapili su za obradbom. Tek se jedan stranac – N. Petrovski posvetio djelu Petra Hektorovića. O dijalektima, upravo govorima svoga zavičaja pisali su mnogi: Pero Budmani, Marcel Kušar, Milan Rešetar, Mate Tentor, Vatroslav Rožić, Rudolf Strohal, Ivan Milčetić; u XIX. Petar Skok, Stjepan Ivšić, Josip Ribarić, Mate Hraste, Josip Hamm, Blaž Jurišić, a i neki koji se nisu kasnije bavili jezikom: Mihovil Kombol, iako je i on – kao profesor na Pomorskoj školi u Bakru – napisao i izdao jednu gramatiku hrvatskoga jezika, na njemačkom jeziku. I mnogo godina nakon toga slično: Ante Sekulić je prijavio disertaciju o Silviju Strahimiru Kranjčeviću, ali su ga kao nepodobnoga uputili na bezazleniju temu: govor bačkih Bunjevaca.

Kad je izašla knjiga *Istorija hrvatskog pravopisa latinskijem slovima* (JAZU, 1889.) Tome Maretića, već se sljedeće godine u svom »Archivu« na nju – opširnom recenzijom osvrnuo Vatroslav Jagić: nadao se »da će

nam pisac takva djela priopćiti obilate izvode iz znamenitih, filološki i kulturnohistorijski poučnih predgovora u onim starim knjigama, koje su tako rijetke i koje se jedva gdje drugdje mogu naći u tako potpunom broju kao sada u Zagrebu«, tj. ponadao se, uz ostalo, »da će Maretićevo djelo stvoriti konačno siguran temelj i za starohrvatsku bibliografiju«. To se nije dogodilo: Maretićeva je knjiga ispala kao nekakva filološka obdukcija nad mrtvim i razmrcvarenim tijelom hrvatskoga jezika i pravopisa. »Čitajući piščevu knjigu, ostajemo hladni; on naše drage stare anatomizira s bezobzirnom dosljednošću, ne dajući im nikad da dođu do riječi kao razumna bića. Nigdje me ovo nemilosrdno piščevo stajalište nije toliko boljelo koliko kod našeg dragog Mikalje. A kako je taj čovjek bio razborit, koliko je bio zaslužan za naš lijepi jezik, koliko je razmišljao i o grafici! A što je od njega ostalo pod piščevim nožem za seciranje. Pokopan je u knjizi na str. 103-106, u istom redu s mnogim drugima koji nisu o grafici nikada samostalno razmišljali, nego su se povodili za običajnim uzorima drugih. Ne bih zaista nikada bio pomislio da će pisac prići svojoj temi sa tako malo historijskoga smisla.«² Jagić, *Izabrani kraći spisi*, Zagreb, 485-491.

I kad pišu o književnoj tradiciji, Jagićevi učenici, kao Franjo Fancev o jeziku protestantskih pisaca, iako se pozivaju na pisane izvore, naglašavaju dijalektalne sastavnice više nego na pisanu tradiciju, objavljene tekstove koji su sigurno bili temelj njihovih knjiga, pa tako i jezika. Pisana knjiga, posebice ako je tiskana, svojim jezičnim rješenjima nameće se kao uzor. Posebice je to s knjigom liturgijskih čitanja, lekcionarima koji su na hrvatskom jeziku čitani svugdje gdje je bilo Hrvata. Ako su pisali o jeziku književnih djela ili pojedinih pisaca, kao Rešetar, na jezik su gledali kao zatvoren sustav, gotovo izvan povijesnog vremena i stvarnog prostora, kao da su naši pisci živjeli na pustom otoku, kao svojevrсни Robinsoni.

Iako je u edicijama naše Akademije i »Nastavnog vjesnika« i drugdje, u Zagrebu više u Beogradu manje, izašlo mnogo rasprava o jeziku pojedinih hrvatskih pisaca, lokalnih govora i narječja, sve je njih Josip Vončina

² Vatroslav Jagić, *Izabrani kraći spisi*, uredio i članke sa stranih jezika preveo Mihovil Kombol, Zagreb, 1948, recenzija knjige *Historija hrvatskoga pravopisa latinskijem slovima*, Arhiv XII/1890, u knjizi str. 485-491.

pažljivo pročitao, ali u svom promatranju jezika kao živog glasa prohujalih vremena, krenuo je svojim putem. Pojedinačni, izdvojeni podatak nije mu mnogo značio. Želio je i uspio i u većim i u manjim raspravama o hrvatskim tekstovima iznaći pravi podatak, ukresati onu iskrpu koja će proizvesti tračak svjetla te da će pomno izabrani podatak osvijetliti živ organizam jezika i govora, nekad sa zagonetkom pisma, drugi put oblika, treći put leksika, ili uopće - značenja.

Vončina nije razmišljao kao njegovi prethodnici, koje je duboko poštivao; za njega je jezik živ organizam, koji spaja govornike: stare i mlade, iz bližih i udaljenijih krajeva, iz duboke prošlosti i piščeve suvremenosti, pisani i tiskani tekstovi se na različite načine, kao izgovoreni ili kao napisani, predaju od naraštaja k naraštaju. Prva sastavnica koja određuje hrvatski jezik od predrenesansnog razdoblja do narodnoga preporoda i nacionalne integracije, u kojoj upravo jezik čini srž narodnosnog identiteta, narodni je, nacionalni jezik, zatim ga slijedi tradicija, tj. staroslavenski jezik hrvatske redakcije, a ta se sastavnica u kasnijim razdobljima nadovezuje na lecionare od Bernardina Splićanina i Ivana Bandulavića do u XIX. stoljeće; slično kao i Kašićev *Ritual rimski*, ali i tiskom objavljene brojne knjige, a tek zatim slijedi dijalektalno, narječno naslojavanje. Što Vončina podrazumijeva pod *narodni* lakše je odrediti negativnom odrednicom: narodni jezik nije latinski, nije talijanski, nije staroslavenski hrvatske redakcije, nije njemački, nije mađarski ali to jest onaj jezik, koji bez obzira na inačice u oblicima i leksiku, Hrvati razumiju, njime se sporazumijevaju, i prepoznaju razlike ne kao tuđice, nego kao svoje ili bar kao poznate, dok drugi jezični sustav, bez obzira radilo se to o slovenskom («kranjskom») ili srpskom, prepoznaju kao drukčiji, tuđi a ne kao svoj jezični sustav.

Pripremajući se za izdavanje tekstova starijih hrvatskih pisaca, uspoređujući kritička izdanja s rukopisima, Vončina je bio upućen slijedom posla koji ga je zaokupljao, u problematiku izdavanja starih tekstova. I rad koji je potpisao zajedno sa svojim kolegom i suradnikom na sličnom polju, akademikom Milanom Mogušem bila je rasprava *Latinica u Hrvata*.³ Opsežniji

³ Milan Moguš – Josip Vončina, *Latinica u Hrvata*, Radovi Zavoda za slavensku filologiju, sv. 11, Zagreb 1969., str. 61-81.

je rad objavio u zborniku radova *Dani hvarškoga kazališta XIII, Hanibal Lucić*, Split 1987. pod naslovom *Recepcija književne baštine*, str. 5-41. Iz toga je rada nastala knjiga *Tekstološka načela za pisanu baštinu hrvatskoga jezičnog izraza*, kao poseban prilog edicije Matice hrvatske »Stoljeća hrvatske književnosti«, u kojoj je bio jedan od izvršnih urednika nakon smrti utemeljitelja i glavnog urednika Vlatka Pavletića, u kojoj raspravlja o brojnim pitanja objavljivanja i recepcije starih tekstova, ali i o otvorenim problemima transkripcije i transliteracije.⁴ Za sveučilišnu nakladu Liber, za ediciju *Temelji* priredio je kritičko izdanje Kačićeva *Razgovora ugodnoga naroda slovinskoga* i *Satira* Matije Antuna Reljkovića.⁵

Za znamenitu ediciju »Pet stoljeća hrvatske književnosti« priredio je nekoliko knjiga, a u seriji koja je nastavak na kritičkim osnovama također nekoliko knjiga. Za priređivače je napisao i priručnik za kritičko priređivanje tekstova, uz primjere iz svoga iskustva, i pogreške ili neujednačenosti drugih. U popravljaju pogrešaka ili propusta svojih kolega bio je ponekad tek malo ironičan!

Josip Vončina jedan je od najistaknutijih povjesničara hrvatskoga jezika. Dao je znatan prilog i na području hrvatske dijalektologije. Iako je prvenstveno jezikoslovac, istaknuo se svojim radom na povijesti hrvatske književnosti. Nezaobilazne su njegove studije o latiničkoj grafiji u hrvatskoj pisanoj kulturi. Istraživao je jezik mnogih pisaca starije hrvatske književnosti, u čemu je svojom preciznom filološkom analizom uspješno rješavao brojna grafijska, tekstološka i kronološka pitanja o tekstovima, rukopisnim i tiskanim, koja je istraživao. Odlično poznavanje jezika starije hrvatske književnosti pomoglo mu je u rješavanju prijepora o starim tekstovima i njihovim prijepisima iz različitih razdoblja.

Zanimalo ga je posebice: Kako se glasovi hrvatskoga jezika ponašaju u krletci tuđih latiničkih slovopisa? Tuđih slovopisnih sustava.

⁴ Josip Vončina, *Tekstološka načela za pisanu baštinu hrvatskoga jezičnog izraza*, Zagreb, 1999., drugo izdanje 2006.

⁵ Andrija Kačić Miošić, *Razgovor ugodni naroda slovinskoga* i Matija Antun Reljković, *Satir*, Zagreb, 1988. predgovor, *Kačić i Reljković na razmeđu epoha*, str. 5-107.

Od posebne su vrijednosti za hrvatsku filološku znanost njegovi lingvostilistički radovi, u kojima je otkrivao i imenovao stilske postupke, i na taj način otkrivao tajne jezično-umjetničkih postupaka pojedinih pisaca.

Priredio je brojna kritička izdanja hrvatskih dopreporodnih pisaca, posebice onih kojih čija su djela bitno utjecala na razvitak hrvatskoga književnog jezika. Objavio je opsežnije rasprave o djelu Marka Marulića, Matije Antuna Reljkovića, Andrije Kačića Miošića, ali i Petra Zoranića i Frana Krste Frankopana. Njihova je djela i priredio u kritičkim izdanjima na način naše Akademije, iako je svako njegovo izdanje nekoga staroga teksta bilo kritičko.

Istraživao je korijene Krležinih *Balada Petrice Kerempuha*. Uvijek je uspješno u svojim radovima povezivao književnu tradiciju i suvremenost u cjelinu hrvatskoga jezika i književnosti. Kao profesor na Filozofskom fakultetu, i predavač za Zagrebačkoj slavističkoj školi, odgojio je brojne kroatiste i kroatologe, u domovini i u svijetu.

Objavio je desetak knjiga svojih rasprava i kritičkih izdanja hrvatskih pisaca.

Za razliku od brojnih hrvatskih znanstvenika humanista, njega kao da su zaobilazila priznanja i nagrade, iako je njegov izniman znanstveno-istraživački rad, u temeljima naše suvremene hrvatske filologije.

Iako je njegov prvi opsežan rad objavljen 1955., a disertacija *Jezik Antuna Kanižlića* u Akademijinu Radu dvadeset godina kasnije, 1975., njegovi tiskani radovi koji su usmjerili njegovo zanimanje za jezik hrvatske dopreporodne književnosti izašli su tek 1967. Zanimljivo: u bibliografiji svojih radova o hrvatskom jeziku koji je priložen knjizi *Jezična baština*, mladenački rad o glagol»»jskim ispravama nije uvrstio u opsežnu svoju bibliografiju od šezdesetak jedinica (535-576), jedno i zbog toga što povijesni put hrvatskoga jezika prati od isprave Bernardina Frankopana na samom kraju 15. stoljeća (1493.) do Tita Brezovačkoga.

Prva samostalno objavljena knjiga njegovih rasprava o hrvatskoj dopreporodnoj književnosti, od predrenesansnih razdoblja do predpreporodnih razdoblja bila je *Analize starih hrvatskih pisaca*.⁶ U njoj su sabra-

⁶ Josip Vončina, *Analize starih hrvatskih pisaca*, Split, Čakavski sabor, 1977.

ni radovi koje je autor objavio od 1967. do 1977. u središnjim časopisima toga vremena: »Umjetnost riječi« (5), »Mogućnosti«, upravo u *Danima hvarškoga kazališta* (3) i drugdje. Ukupno je u knjizi 14 rasprava. Knjigu je objavio Čakavski sabor u Splitu. Čakavski sabor u Splitu bio je ranije Ogranak Matice hrvatske, ali nakon zabrane njezina rada, da se i taj Ogranak ne ugasi i ne zabrani djelovanje, posuđeno je ime istarskoga Čakavskoga sabora. U upravnim tijelima te ustanove bilo je mnogo uglednih i utjecajnih političara (Mirko Božić, Ema Derossi Bjelajac), književnika (Marin Franičević, Dobriša Cesarić, Dragutin Tadijanović), akademika (Grga Novak, Andrija Mohorovičić) te bi zabrana te institucije u Istri, na granici s Italijom, bio preteški udarac, iako su pojedinci iz Talijanske unije isticali da je Čakavski sabor istarska Matica hrvatska. Veliki dio kulturnih djelatnosti upravo u tom razdoblju preseljeno je iz Zagreba u Istru i Split. Godišnje okupljanje na *Danima hvarškoga kazališta* bila je prilika da se skupe i sastanu kulturni radnici, glumci i proučavaoci hrvatske pisane baštine. Tako je i taj zbornik rasprava Josipa Vončine ukazao da nije ugašeno zanimanje za hrvatsku predpreporodnu književnost i njezine pisce. Započinje s raspravom *O istraživanju jezika starije hrvatske književnosti*, kojom se otvaraju vrata novom istraživanju jezika starih hrvatskih pisaca. Vončina u dopreporodnom razdoblju povijesti hrvatskoga jezika jasno prepoznaje dvije faze, kojima granica teče sredinom 15. st., iako ta granica nije oštra, nego se jezični i književnostvaralački procesi preklapaju: srednjovjekovno se proteže još u 16. st., a počeci renesansnog razdoblja naslućuju se već u prvoj polovini 15. st. Prvo je razdoblje obilježeno staroslavenskim jezikom hrvatske redakcije, u drugoj fazi temelj književnojezičnog stvaralaštva je narodni jezik. Pismo je pretežno glagoljica; Vončina duhovito primjećuje »da glagoljicu nismo imali, mnogo bismo kasnije dobili književnost, a i kakva bi ona bila da se počela razvijati tek u 15. stoljeću« pita se Vončina. Utvrđuje, posebice za uzvorske krajeve, tri glavna izvora jezika: »narodni govor, staroslavenski jezik hrvatske redakcije i jezik usmene književnosti«. Izašavši iz ruralne sredine gdje je crkva imala glavnu riječ, i ulazeći u urbanizirane okvire života, gdje je osobnost temelj djelovanja, Vončina upozorava na nekoliko stilova koji su posve različiti od prethodnih: galantni

stil, prostodušni stil pjesama na narodnu, zgusnuti stil, jednako u Marulićevim proznim kratkim tekstovima u pjevanja u *Juditi*, ali i u Vramčevoj *Kronici*, a zatim slijedi didaktični stil protestantskih pisaca, narodni stil Lucićeve *Robinje*, ali i u Kačićevu *Razgovoru*. Prostor stilskih prepletanja je tako postao gušći, prostraniji i funkcionalniji.

S tih polazišta on će istraživati i opisivati jezik književnih djela renesansnih pisaca: pjesme iz *Ranjinina zbornika*, pjesnička ostvarenja splitskoga književnog kruga (nakladnik ove knjige, Čakavski sabor promijenit će ime u Splitski književni krug!), Lucićevu *Vilu* i *Robinju*, a posebice još jezik Mavra Vetranovića, stil Zoranićevih *Planina*, funkciju jezika u Gundulićevoj *Dubravci* i jedan važan tekst o Habdelićevu stavu prema jeziku, a tome se piscu rado vraćao. U ovoj je knjizi objavljen i prvi opsežniji tekst o jeziku ozaljskoga kruga, dvije rasprave o jeziku i pjesmama Frana Krste Frankopana, a knjiga završava raspravom o Titu Brezovačkom, duhovito naslovljenom: *Jezično grabancijaštvo Tita Brezovačkoga*.

Druga knjiga rasprava Josipa Vončine izašla je 1979. Njezin naslov: *Jezičnopovijesne rasprave*.⁷ U knjizi, uz raspravu *Metodološke napomene*, koja je napisana kao uvodna rasprava, skupljene su studije i rasprave, od kojih je prva *Zagonetka Šibenske molitve*, slijedi rasprava o Marulićevim »začinjavcima« u kojoj pokazuje, između ostaloga, da se pjesnik *Judite* od začinjavaca koji su pjevali u osmercima odvojio svojim dvanaestercem s prenosnom rimom, i time se otisnuo na duboko more nove, autorske književnosti.

Nakon nje je jedna od temeljnih njegovih studija, posebice s obzirom na našu renesansnu poeziju, kao na neki naš svojevrsni »dolce stil nuovo«: *Pogled na stilematske elemente Menčetićevih pjesni. Ususret Zoranićevim Planinama* peta je rasprava o autoru, Petru Zoraniću, kojemu se često vraćao, pa i kao suautor s Franjom Švelcem, u kritičkom izdanju *Planina* u Starim piscima hrvatskim (knjiga 41, 1988.). A zatim njegova središnja tema kojoj je posvetio najviše pozornosti, i svoga znanja i znanstveničke strpljivosti: *Ozaljski jezično-književni krug*, s temeljnom tezom: »Sedamnaesto je stoljeće donijelo početak kraja regionalizma u hrvatskoj

⁷ Josip Vončina, *Jezičnopovijesne rasprave*, Zagreb, 1979.

književnosti: sve više književnika napušta svoje rodno narječje«. Poznavanje svih hrvatskih narječja upućivalo je stvaraoce da porade na jednom, jedinstvenom, zajedničkom jeziku na kojem bi se tiskane knjige proširile po svim područjima na kojima žive Hrvati. Da nije prekinut rad toga kruga, pogubljenjem njezinih najzauzetijih stvaralaca, došlo bi do proširenja njihovih pogleda na zajednički hrvatski jezik, pa bi to urodilo i gramatikom takvoga jezika. Rječnik takvoga jezika izašao je, doduše skoro stotinu godina kasnije, i o tom složenom pitanju posvećena je opsežna rasprava o leksikografskom radu Ivana Belostenca, ovamo uvrštena iz pogovora pretisku iz 1973. Belostenčevu se rječniku vratio i raspravom u drugom izdanju pretiska (1998.). Posljednja rasprava kojom se vratio, s novim spoznajama, piscu s kojim je započeo svoju jezikoslovnu pustolovinu – Antunu Kanižliću: zaključak te rasprave glasi: Kanižlić u jeziku svojih djela sintetizirao (je) najbolje tradicije hrvatskoga književnog jezika od Kašića do Della Belle i Belostenca, da se svjesno uputio u potragu za jezičnom normom, da je u jeziku otkrivao stilističke mogućnosti – a svemu je tome i njegova golema, upravo epohalna važnost. O knjizi je dobru karakteristiku, kao ocjenu, napisao Stjepan Damjanović *Pažljivo čitanje, smiono zaključivanje*.⁸

Kad je izašla njegova knjiga *Jezična baština* (Književni krug, Split, 1988.), i povjesničari jezika i povjesničari književnosti bili su razdragani zbog toga što im je dao u ruke knjigu-priručnik s obiljem tekstova koji su izabrani po načelu hrestomatije i književnojezične antologije, od isprave kneza Bernardina Frankopana do tekstova uoči hrvatskoga narodnoga preporoda, tridesetih godina XIX. st.

U recenziji za nakladnika, Splitski književni krug, napisao sam nakon čitanja obimnoga rukopisa, i ovo: »Orijentiran prema analitičkom raščlanjivanju originalnih tekstova i prema sintezi književnopovijesnih i jezičnopovijesnih pristupa, Josip Vončina se i u ovoj knjizi opredijelio za tekstološki pristup. Odabravši 123 karakteristična primjera iz starije hrvatske beletrističke, memoarske i jezikoslovne djelatnosti, oko svakog je teksta izgradio cjelovitu jedinicu koja sadrži potrebne informacije o nar-

⁸ Stjepan Damjanović, *Pažljivo čitanje, smiono zaključivanje*, Umjetnost riječi, 23, 1979., br 3.

ječnoj osnovici i doprinosu pisca jezičnom razvoju te, kod beletrističkih djela, upute za stilističku interpretaciju.

Opskrbljen potrebnim popratnim tekstovima (Uvod, Zaključak, Rječnik, Literatura), ova knjiga ne teži nas uvesti u razmišljanje što poznaje govor sa sigurnošću, nego u račun uzima jezičnu analizu kojoj je svrha da posumnjamo i preispitamo...« misli se: i naše dotadašnje shvaćanje i njegove utemeljene prijedloge. Dakle: njegov je poticaj, a naša sloboda može prihvatiti ili odbiti što nam donosi. Ništa od predloženoga nismo odbili.

Stjepan Damjanović je u recenziji te Vončinine knjige, ali i njegove filološke djelatnosti, napisao: »Sve što je uočio plod je dugotrajnoga i višekratnog promatranja, sve što vam nudi u obliku stava prošlo je očito kroz sito i rešeto istraživačkih sumnji a ipak nije ponuđeno s namjerom da se bez sumnje prihvati. Tronarječna i tropismena hrvatska književnojezična baština u Josipu Vončini nema tumača velikih patetičnih gesta i širokih poteza. Naprotiv. Ispred njegova pera izlaze jedna za drugom analize osjetljive na svaku pojedinost, kao iz zlatnih ili srebrnih žica urađen filigran. Stoga i onaj koji se želi obavijestiti i onaj koji želi učiti vještini analize mogu Vončininu knjigu otvoriti s punim pouzdanjem«. ⁹ Dunja Fališevac u recenziji knjige *Jezična baština* već u podnaslovu naglašava vrijednost Vončinine knjige s aspekta jezika i s aspekta književnosti: »Priručnik o povijesti jezika i povijesti hrvatske književnosti sa stajališta jezika«, a na kraju prikaza konstatira: »osim što na jednom mjestu okuplja djela pisana različitim književnim jezicima, Vončinina je hrestomatija sinkronijski prikaz najvažnijih obilježja književnog jezika u određenom vremenu i u određenom prostoru hrvatske pisane riječi, a u cjelini gledana i dijakronijski pregled hrvatskih književnojezičnih tipova, povijest književnih jezika, kako su se oblikovali u pojedinom razdoblju i u povijesnom razvitku«. ¹⁰ Pojavu Vončinine knjige označila je, kako stoji i u naslovu, »iznimno važan događaj u hrvatskoj filologiji«.

⁹ Stjepan Damjanović, *Filigrani Josipa Vončine*. Republika, 1989, br. 1-2, str. 280-285, kasnije objavljeno u knjizi *Filološki razgovori*, Zagreb, 2000., 267-279.

¹⁰ Dunja Fališevac, *Događaj u filologiji*, Vjesnik, Panorama subotom, Svijet knjige, 25. lipnja 1989.

Uz nekoliko sitnih zamjerki, i Josip Lisac visoko ocjenjuje Vončininu knjigu: njezin izlazak smatra nesumnjivim datumom u hrvatskoj filologiji.¹¹ Zaključujući svoj prikaz knjige Lisac tvrdi: »U svemu je sigurno da Vončinina knjiga sadrži izvanredne kvalitete: predstavlja nam u znalačkom izboru 123 primjera tekstova iz važnih nekoliko stoljeća hrvatske literature, autor pokazuje sposobnost preciznog uočavanja iskoristivih u jezičnoj analizi, daje vrsne interpretacije starih grafijskih sustava..., s lakoćom usvaja rezultate književnoznanstvenih istraživanja, prikazuje standardizacije i normiranja pojedinih književnojezičnih tipova itd.«.¹²

Hrestomatija, uz Uvod, u kojem autor objašnjava raspored građe i književnojezični razvitak hrvatskih književnih jezika kroz stoljeća, prema standardizaciji i prevlasti štokavske stilizacije, građa je podijeljena u pet odjeljaka: 1. Čakavski književnojezični tip, 2. Štokavski književnojezični tip, 3. Hibridni književnojezični tip, 4. Kajkavski književnojezični tip, i konačno: 5. Na pragu preporoda. Od te je knjige, da se usudio to napraviti, mogla nastati sintetička povijest hrvatskoga jezika, kad se on snažno odvaja od crkvenoslavenske matice glagoljskih tekstova i počinje se samostalno oblikovati dajući čitateljima i govornicima toga jezika neizbrisiv pečat identiteta, a u tom je nastojanju u isto vrijeme i put i cilj: u svoj prostran zajednički dom i pod svoje jezično i književno okrilje okupiti i zadržati sve Hrvate.

Knjigom *Jezična baština* koristili su se brojni profesori slavistike i kroatistike na domaćim i stranim fakultetima, studenti kroatistike i polaznici Zagrebačke slavističke škole, kojima je povijest hrvatskoga jezika (i književnosti) godinama predavao upravo Josip Vončina.

Upravo je ta tema – jezični identitet, tako živa uoči narodnoga preporoda, obrađena u njegovoj knjizi *Preporodni jezični temelji*. Uz Uvod, u knjizi se nalazi sedam rasprava: uz nešto starijeg leksikografa Ardelija Della Bellu, riječ je o Ljudevitu Gaju, *Danici ilirskoj*, recepciji Gundulićeva *Osmana* nakon njegova prvoga zagrebačkog izdanja (1844.), o prigovorim

¹¹ Josip Lisac, *Hrvatska jezična baština do Narodnog preporoda*, Filologija, knjiga 17, Zagreb, 1989., str. 157-163.

¹² Isto, str. 162.

Vuka St. Karadžića pohvalama jeziku dubrovačkog pjesnika, posebice s obzirom na elizije u stihovima, što sve Vuku nije odgovaralo jer je polazio od ruralnoga tipa jezika, dok su preporoditelji taj tip jezika smatrali vrhuncem hrvatskoga pjesničkoga jezika.

U oproštajnom tekstu Josipu Vončini (*In memoriam*), suradnik i kolega na istoj Katedri, a kasnije i u Akademijinom Razredu za filologiju, akademik Milan Moguš uočio je dvije silnice u radu svoga kolege: istraživanje hrvatskoga pisanog jezika do nacionalne integracije u XIX. st. i stalno prisutno očuđenje Frankopanima kao gospodarima Vinodola i kasnije Ozlja. Upravo je Vončina svoj najznačajniji prilog proučavanju hrvatskoga jezika, posebice u zapostavljenom sedamnaestom stoljeću, posvetio piscima ozaljskoga kruga. I naziv toga kruga je njegov.¹³ Posebice je istaknuo Vončininu strast da dođe do pune istine, jednako one filološke kao i one o osobama, piscima, zapretane, neistražene, ili krivo ponavljane. S Josipom Vončinom, svojim učiteljem i suradnikom na Filozofskom fakultetu i još posebice na Zagrebačkoj slavističkoj školi oprostio se Stjepan Damjanović tekstem *Oproštaj s Josipom Vončinom*, Kolo 5/6, 2010. I Josip Lisac napisao je posmrtni tekst (*In memoriam*) u Matičinu »Vijencu«, koji već naslovom *Vrhunski jezikoslovac* govori ne samo o Vončini nego i kolegi koji je u stopu i s uvažavanjem pratio rad svoga starije kolege iz struke, i iz zavičaja.

Toliko o Josipu Vončini kao znanstveniku. Svi koji su ga poznavali, cijenili su ga kao dobrog čovjeka, iznimnoga i pažljivoga prijatelja, tihoga pregaoca i na polju svoga znanstvenog rada i svoje nezatomljene i osjetljive čovječnosti.

Zaorao je duboku brazdu u prostranom polju naše hrvatske filologije, posijao je u nju zdravo sjeme svojih promišljanja koje će godinama davati dobar, plemenit plod promišljanja i zaključaka o hrvatskom jeziku. Bez njegovoga naime djela, teško je uopće promišljati o povijesti hrvatskoga književnoga jezika od renesanse do nacionalne integracije u XIX. stoljeću.

¹³ Milan Moguš, Josip Vončina. In memoriam. Naslov *Znalac pisanoga jezika*, Filologija, knjiga 55, Zagreb, 2010., str. 219-224.

Najuži izbor iz literature

Djela Petra Hektorovića, Stari pisci hrvatski, knjiga 39, Zagreb, 1986.

Petar Zoranić, *Planine*, Stari pisci hrvatski, knjiga 41, Zagreb, 1988. O temeljima Zoranićeva književnog jezika (31- 52).

Fran Krsto Frankopan, *Djela*, Stari pisci hrvatski, knjiga 42, Zagreb, 1995.

Vončina, Josip, *Analize starih hrvatskih pisaca*, Čakavski sabor, Split, 1977.

Vončina, Josip, *Jezičnopovijesne rasprave*, Zagreb, 1979.

Vončina, Josip, *Jezična baština*, Književni krug, Split, 1988.

Vončina, Josip, *Preporodni jezični temelji*, Zagreb, 1993.

Vončina, Josip, *Tekstološka načela za pisanu baštinu hrvatskoga jezičnog izraza*, Zagreb, 1999., drugo izdanje 2006.

BIBLOGRAFIJA RADOVA
AKADEMIKA JOSIPA VONČINE

Prof. dr. sc. Loretana Farkaš
Tena Babić, prof.

POPIS OBJAVLJENIH RADOVA AKADEMIKA JOSIPA VONČINE

1953.

1. Je li pošto uzročni ili vremenski veznik. // Jezik 1, 3 (1953), str. 91.
2. Neke stilske nezgrapnosti u našoj štampi. // Jezik 1, 5(1953), str. 152-153.

1955.

1. Četiri glagoljske listine iz Like. // Radovi Staroslavenskog instituta 2(1955), str. 213-230.
2. Izložba starih hrvatskih, srpskih i slovenskih knjiga i rukopisa. // Slovo 4/5 (1955), str. 144.

1957.

1. Nazivi za sportaše u našem jeziku. // Jezik 5, 3(1957), str. 82-84.
2. Nekoliko primjera o utjecaju tehničkoga napretka na značenje riječi. // Jezik 5, 3(1957), str. 159-160.
3. Društveni i povijesni motivi prenesenog značenja. // Jezik 5, 5(1957), str. 159-160.

1961.

1. Pravopis hrvaškosrpskega knjižnega jezika (Matica hrvatska – Matica srpska, Zagreb – Novi Sad 1960.). // Naši razgledi 10, 14(229), str. 349.
2. Značenje posvojne zamjenice **naš**. // Jezik 9, 1(1961), str. 31-32.

1966.

1. Bibliografija za 1964., 1965. i 1966. godinu rasprava i dela iz slovenske i indoevropske filologije i opšte lingvistike koja su izašla u Jugoslaviji. // Južnoslovenski filolog 27, 1/2(1966/1967), str. 589-755. (suautor)

1967.

1. Dubletsko prvo lice singulara prezenta u hrvatskih pjesnika 15. i 16. stoljeća. // Radovi Zavoda za slavensku filologiju 9(1967), str. 43-61.

2. Dvjestagodišnjica prve slavonske gramatike. // Revija 7, 4(1967), str. 40-45.
3. O tuđicama u Reljkovićevu „Satiru“. // Filologija 5(1967), str. 175-181.
4. Jedna od mogućih analiza Lucićeve Vile. // Umjetnost riječi 11, 4(1967), str. 297-309.

1968.

1. Ozaljski jezično-književni krug. // Radovi Zavoda za slavensku filologiju 10(1968), str. 195-205.
2. Pogled na stilemske elemente Menčetićevih **Pjesni**. // Umjetnost riječi 12, 2(1968), str. 77-108.
3. O porijeklu Zoranićeva proznog izraza. // Umjetnost riječi 12, 3(1968), str. 217-234.

1969.

1. Latinica u Hrvata. // Radovi Zavoda za slavensku filologiju 11(1969), str. 61-81. (s Milanom Mogušem)
2. Neke osobine Zoranićeva stila. Zadarska revija 18, 5(1969), str. 501-507.
3. Bibliografija za 1967. i 1968. godinu Rasprava i dela iz slovenske i indoevropske filologije i opšte lingvistike koja su izašla u Jugoslaviji. // Južnoslovenski filolog 27, 1/2(1969), str. 579-721. (suautor)

1970.

1. O jeziku Mavra Vetranovića. // Croatica 1, 1(1970), str. 51-70.
2. Ljepota jednostavnosti (Nepoznati autor: **Prijatelju u Stonu**). // Umjetnost riječi 14, 1/2(1970), str. 249-253.
3. O istraživanju jezika starije hrvatske književnosti. // Umjetnost riječi 14, 3(1970), str. 295-303.

1971.

1. Zrinjski ili Zrinski? // Hrvatski tjednik 1, 3(1971), str. 14.
2. Zrinski a ne Zrinjski. // Hrvatski tjednik 1, 7(1971), str. 14.
3. O jeziku ozaljskoga kruga. // Kaj 4, 9(1971), str. 61-64.
4. Traganja hvarškoga kruga. // Croatica 2, 2(1971), str. 101-133.
5. Jezično grabancijaštvo Tita Brezovačkoga. // Umjetnost riječi 15, 3(1971), str. 205-224.
6. Kronika aliti spomen vsega svijeta vikov ... po Pavlu Vitezoviću (priredio Josip Vončina). // Kaj 4, 11(1971), str. 36-45.

1972.

1. Bibliografija za 1969. i 1970. godinu Rasprava i dela iz slovenske i indoevropske filologije i opšte lingvistike koja su izašla u Jugoslaviji. // Južnoslovenski filolog 29, 1/2(1972), str. 641-790. (suautor)

1973.

1. O kontinuitetu hrvatskoga književnog jezika od 15. do 18. stoljeća. // 7. međunarodni kongres slavista. // Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, 1973., str. 203-237.
2. Jezični razvoj ozaljskoga kruga. // Filologija 7(1973), str. 203-237.
3. Leksikografski rad Ivana Belostenca. Pogovor pretisku *Gazophylaciuma*, 2. knjiga. Zagreb: Liber-Mladost, 1973., str. III-XLVII.
4. Bibliografija za 1969. i 1970. godinu Rasprava i dela iz slovenske i indoevropske filologije i opšte lingvistike koja su izašla u Jugoslaviji. // Južnoslovenski filolog 29, 3/4(1973), str. 641-790. (suautor)

1974.

1. Habledelićev stav prema jeziku. // Kajkavski zbornik. Zlatar, 1974., str. 15-19.
2. Kronologija Frankopanovih djela. // Umjetnost riječi 18, 1(1974), str. 3-20.
3. Pogled na hrvatski književni jezik u 17. stoljeću: jezik ozaljskoga kruga. // Zbornik Zagrebačke slavističke škole 2, 2(1974), str. 59-71.
4. Bibliografija za 1971. i 1972. godinu Rasprava i dela iz slovenske i indoevropske filologije i opšte lingvistike koja su izašla u Jugoslaviji. // Južnoslovenski filolog 31 (1974/1975), str. 293-471. (suautor)
5. Jezični razvoj ozaljskog kruga. Zagreb, 1974., 237 str.

1975.

1. Jezik Antuna Kanižlića. // Rad JAZU 368(1975), str. 5-172.
2. Zagonetka „Šibenske molitve“. // Croatica 6, 6(1975), str. 7-38.
3. Jezik Antuna Kanižlića. // Zbornik Zagrebačke slavističke škole 3, 3(1975), str. 101-111.

1976.

1. Jezično interpretiranje starih književnih tekstova (na primjeru Frankopanove pjesme *Srce žaluje da vilu ne vidi*). // Radovi zavoda za slavensku filologiju 14(1976), str. 53-68.

2. Zrinski, P.; Frankopan, Fran Krsto; Vitezović, Pavao Ritter. Izabrana djela. / priredio Josip Vončina. Zagreb: Matica hrvatska: Zora, 1976., str. 550.

PRIKAZI

1. Novak, Slobodan Prosperov. Knjiga za svakog. Josip Vončina: „Zrinski, Frankopan, Vitezović“. Vjesnik u srijedu, br. 1288., Zagreb, 15.1.1977.
2. O izvorima i jezičnim slojevima Lucićeve „Robinje“. // Mogućnosti 23, 3/4(1976), str. 253-293. (Dani Hvarskog kazališta 3, Renesansa Split: Čakavski sabor, 1976., str. 135-184.)
3. Dva portreta iz renesansnog splitskog književnog kruga. // Mogućnosti 23, 9(1976), str. 974-990.
4. Jezik u književnim djelima Frana Krste Frankopana. // Krčki zbornik 7. Krk, 1976., str. 257-292.
5. Bibliografija za 1972. i 1974. godinu Rasprava i dela iz slovenske i indoevropske filologije i opšte lingvistike koja su izašla u Jugoslaviji. // Južnoslovenski filolog 32(1976), str. 267-416. (suautor)

1977.

1. Transkripcija hrvatskih latiničkih tekstova 15. i 16. stoljeća. // Radovi Zavoda za slavensku filologiju 15(1977), str. 145-154.
2. Funkcija jezika u Gundulićevoj „Dubravci“. // Mogućnosti 24, 2/3(1977), str. 235-257 (Dani Hvarskog kazališta 4, 17. stoljeće. Split: Čakavski sabor, 1977., str. 164-191)
3. Jezični izraz kajkavske komediografije. // Mogućnosti 24, 7(1977), str. 751-770. (Dani Hvarskog kazališta 5, 18. stoljeće. Split: Čakavski sabor, 1978., str. 414-438.)
4. Zadarski dvanaesterci s kraja 15. stoljeća. // Umjetnost riječi 21, 1/3(1977), str. 209-215.
5. Analize starih hrvatskih pisaca. Split: Čakavski sabor, 1977.

PRIKAZI

1. Nemeč, Krešimir. U stilu starih hrvatskih pisaca. Josip Vončina: Analize starih hrvatskih pisaca (Split: Čakavski sabor, 1977.) // Vjesnik, 7.12.1977., str. 10.
2. Novak, Slobodan Prosperov. Tri nove knjige o starim piscima hrvatskim. ... III Josip Vončina: Analize starih hrvatskih pisaca. Biblioteka znanstvenih djela 4. Split:

- Čakavski sabor, 1977. // Radovi Zavoda za slavensku filologiju 15(1977), str. 163-166.
3. Žigo, Bože V. Kroz jezik do djela. Josip Vončina. Analize starih hrvatskih pisaca (Split: Čakavski sabor, 1977.). // Slobodna Dalmacija, 7.1.1978., str. 9.
 4. Lisac, Josip. Nov pristup starijim hrvatskim piscima. Josip Vončina: „Analize starih hrvatskih pisaca“ (Split: Čakavski sabor, 1977.). // Slobodna Dalmacija, 30.6.1978., str. 7.
 5. Samardžija, Marko. O starome na nov način. Josip Vončina: „Analize starih hrvatskih pisaca“ (Split: Čakavski sabor, 1977.). // Vjesnik, 19.9.1978., str. 12.
 6. Pogačnik, Jože. Josip Vončina: Analize starih hrvatskih pisaca (Split: Čakavski sabor, 1977.). // Književna historija 11, 41(1978), str. 230-232.
 7. Lisac, Josip. Josip Vončina: „Analize starih hrvatskih pisaca“ (Split: Čakavski sabor, 1977.). // Dometi 11, 12(1978), str. 103-105.
 8. Marulićevi „začinjavci“. // Umjetnost riječi 21, 4(1977), str. 321-344.

1978.

1. Srednjovjekovna jezična baština renesansnih hrvatskih pisaca. // Istra 16, 1/2(1978., str. 38-49.)
2. Novopronađena Hektorovićeve pjesnička poslanica. // Forum 17, 3(1978), str. 322-330.
3. Temeljno djelo stare leksikografije – Dvjestepedeseta obljetnica Della Bellina „Rječnika“. // Vjesnik, 28.3.1978., str. 12.
4. Ekloga u rukopisnom zborniku 16. stoljeća. // Mogućnosti 25, 4(1978), str. 420-431.
5. Jezična starina u hrvatskom petrarkizmu. // 8. međunarodni slavistički kongres: prilozi. Zagreb: HFD, 1978., str. 141-162.
6. Jezik i književnopovijesna ocjena pjesme **Odiljam se**. // Umjetnost riječi 22, 1/2(1978), str. 35-43.
7. Bugarštice u Hektorovićevo doba. // Filologija 8(1978), str. 397-405.
8. Dešićev „Raj duše“ kao književni i jezični spomenik. // Croatica 9, 11/12(1978), str. 53-78.
9. Bibliografija za 1976. godinu Rasprava i dela iz slovenske i indoevropske filologije i opšte lingvistike koja su izašla u Jugoslaviji. // Južnoslovenski filolog 34 (1978), str. 281-376. (suautor)

1979.

1. Jezični izbor za pjesništvo u „Danici ilirskoj“. // Radovi Zavoda za slavensku filologiju 16 (1979), str. 1-11.
2. Relacije Karnarutićeva spjeva o Sigetu. // Republika 35, 1/2(1979), str. 111-119.
3. Došenova „Jeka planine“ i jezično-pravopisna problematika. // Forum 38, 1/2(1979), str. 115-123. (Zbornik o Vidu Došenu i Blažu Tadijanoviću. Osijek: JAZU: Centar za znanstveni rad Osijek, 1981., str. 91-96.)
4. Dimitrija Demeter prema jeziku starije hrvatske književnosti. // Mogućnosti 26, 2/3(1979), str. 332-353. (Dani Hvarskog kazališta 6, 19. stoljeće. Split: Čakavski sabor, 1979., str. 446-472.)
5. Domaći književni odjeci u Vetranovićevu **Piligrinu**. // Umjetnost riječi 23, 2(1979), str. 103-129.
6. Hektorovićeve splitske reminiscencije. // Mogućnosti 25, 11(1979), str. 1252-1256.
7. Vrančićev rječnik. // Filologija 9(1979), str. 7-36.
8. Jezičnopovijesne rasprave. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1979.

PRIKAZI

1. Lisac, Josip. Znanstveno o jeziku i stilu. Josip Vončina: „Jezičnopovijesne rasprave“, Sveučilišna naklada „Liber“, Zagreb, 1979. // Slobodna Dalmacija (13.3.1980.)
2. Damjanović, Stjepan. Pažljivo čitanje, smiono zaključivanje. Josip Vončina, Jezičnopovijesne rasprave, Sveučilišna naklada „Liber“, Zagreb, 1979., str. 315. // Umjetnost riječi 23, 3(1979), str. 221-224.
3. Gabrić-Barbarić, Darija. Josip Vončina: Jezično-povijesne rasprave, Liber, Zagreb, 1979. // Književni jezik 9, 2(1980), str. 51-56.
4. Lisac, Josip. Josip Vončina: Jezičnopovijesne rasprave, Zagreb, Sveučilišna naklada Liber, 1979. // Dometi 14, 12(1981), str. 116-121.
5. Bibliografija za 1977. godinu Rasprava i dela iz slovenske i indoevropske filologije i opšte lingvistike koja su izašla u Jugoslaviji. // Južnoslovenski filolog 35 (1979), str. 255-322. (suautor)

1980.

1. Književni jezici do preporoda. // Enciklopedija hrvatske povijesti i kulture. Zagreb: Školska knjiga, str. 293-295.

2. Leksikografija. // Enciklopedija hrvatske povijesti i kulture. Zagreb: Školska knjiga, str. 336. (s Josipom Bratulićem) Pismo. // Enciklopedija hrvatske povijesti i kulture. Zagreb: Školska knjiga, str. 457. (s Miroslavom Kurelcem) Vitezović Pavao. // Enciklopedija hrvatske povijesti i kulture. Zagreb: Školska knjiga, str. 293-295.
3. Dijalektizmi u ranim Tucićevim dramama. // Mogućnosti 27, 2/3(1980, str. 268-275. (Dani Hvarskog kazališta 7, Moderna. Split: Izdavački centar, 1980., str. 309-318.)
4. Bilješke o Mikši Pelegrinoviću. // Forum 19, 10/11(1980), str. 620-629.
5. Znanstveni skup o leksikografu Joakimu Stulliju. // Vijesti JAZU 1, 2(1980), str. 23-24.
6. Mavro Vetranović između govora i jezične tradicije. // Filologija 10(1980/1981), str. 353-370.
7. Znanstveni skup o leksikografu Joakimu Stulliju. // Suvremena lingvistika 21/22(1980), str. 88-90.
8. Bibliografija za 1978. godinu Rasprava i dela iz slovenske i indoevropske filologije i opšte lingvistike koja su izašla u Jugoslaviji. // Južnoslovenski filolog 36 (1980), str. 229-315. (suautor)

1981.

1. Jezična kultura Petra Zoranića. // Colloquium Slavicum Basiliensis, Gedenkschrift für Hildegard Schroeder, Slavica Helvetica 16, Verlag Peter Lang AG, Bern 1981., str. 741-756.
2. Konceptija Danice ilirske o jeziku znanosti. // Obdobja 2(1981), str. 501-1509.
3. Sređenost građe u Daničićevu **Rječniku iz književnih starina srpskih**. // Zbornik o Đuri Daničiću. Zagreb : Beograd: JAZU : SANU, 1981., str. 365-369.
4. Arhaizmi u hrvatskoj povijesnoj stilistici. // Umjetnost riječi 25, 4(1981), str. 303-310.
5. O metodološkim pretpostavkama za proučavanje jezika hrvatske književnosti 15-18. stoljeća. // Jugoslovenski seminar za strane slaviste 32(1981), str.103-109.
6. Otkrivanje spomen-ploče Blažu Tadijanoviću uz prigodnu riječ prof. dra. Josipa Vončine, člana suradnika Jugoslavenske akademije. // Zbornik o Vidu Došenu i Blažu Tadijanoviću. Osijek: JAZU: Centar za znanstveni rad Osijek, 1981., str. 155.
7. Bibliografija za 1979. godinu Rasprava i dela iz slovenske i indoevropske filologije i opšte lingvistike koja su izašla u Jugoslaviji. // Južnoslovenski filolog 37 (1981), str. 303-392. (suautor)

8. Nove bilješke o Mikši Pelegrinoviću. // Forum 20, 42(1981), str. 317-319.
9. Hrvatsko-francuski rječnik. / sastavili hrvatski dio Milan Moguš, Josip Vončina. Zagreb, 1981.

1982.

1. Stilska virtuoznost Jurja Habdelića. // Hrvatski dijalektološki zbornik 6(1982), str. 303-313.
2. O položaju dijalekta u djelima hrvatskih realista. // Obdobja 3(1982), str. 445-450.
3. (sa Slobodanom P. Novakom i Gracijom Brajkovićem) Otkriće Vetranovićeve „Istorije od Dijane“ u Milanu i Perastu. // Forum 21, 1/3(1982), str. 88-187. (Neka pitanja o novopronađenoj **Istoriji od Dijane**, str. 101-115.; **Istorija od Dijane** [transkripcija: J. V.], str. 133-187.)
4. Divkovićeve jezičnostilska redakcija Vetranovićeve drame. // Zbornik radova o Matiji Divkoviću. Sarajevo: Institut za jezik i književnost: Odjeljenje za književnost, 1982., str. 83-94.
5. Scenski jezik Marina Držića i kazališna baština u Dubrovniku. // Anali Zavoda za povijesne znanosti Istraživačkog centra JAZU u Dubrovniku 19/20(1982), str. 249-261.
6. Bibliografija za 1980. godinu Rasprava i dela iz slovenske i indoevropske filologije i opšte lingvistike koja su izašla u Jugoslaviji. // Južnoslovenski filolog 38 (1982), str. 189-289. (suautor)

1983.

1. Staroslavenski jezični elementi u renesansnoj hrvatskoj poeziji (na primjeru pjesnika Nikole Dimitrovića). // Književnost i jezik 30, 1/2(1983), str. 25-38.
2. Juraj Križanić i književnojezične tendencije u Hrvatskoj 17. stoljeća. // Croatica 14, 19(1983), str. 167-173.
3. U povodu jednog reprinted: Što je bio „karte folj“ u Marulića (prikaz reprinted Prve hrvatskoglagoljske početnice, Venecija, 1527.). // Vjesnik, 16.8.1983., str. 6.
4. Kapitalan prinos poznavanju književne baštine (Eduard Hercigonja: Nad iskonom hrvatske knjige, SNL, Zagreb, 1983.). // Oko 11, 298(1983), str. 21.
5. Morfološka adaptacija stranih imenica u jeziku renesansnih hrvatskih pisaca. // Naučni sastanak slavista u Vukove dane. Beograd: Novi Sad: Tršić: MSC, 1983., str. 81-95.
6. (s Milanom Mogušem) „Salo debeloga jera libo azbukoprotres“ Save Mrkalja. // Djela JAZU 58(1983), 84 str.

PRIKAZ

1. Kolenić, Ljiljana. Milan Moguš i Josip Vončina: „Salo debeloga jera libo azbukoprotres“ Save Mrkalja. Zagreb: JAZU: Skupština općine Karlovac, 1983. // Revija 24, 3(1984), str. 87-89.
2. Jezična problematika u Kombolovoj Povijesti hrvatske književnosti do narodnoga preporoda. // Zadarska revija 32, 4/5(1983), str. 349-352. (Mihovil Kombol, književni povjesničar, kritičar i prevodilac. // Zbornik radova sa znanstvenog skupa u povodu 25. obljetnice smrti. Zadar: HFD Zadar: Filozofski fakultet u Zadru, 1983., str. 85-88.
3. Nekonvencionalni jezik Đurđevićeva **Derviša**. // Anali Zavoda za povijesne znanosti Istraživačkog centra JAZU u Dubrovniku 21(1983), str. 137-145.
4. Kritičko čitanje Zoranićevih Planina (I). // Umjetnost riječi 27, 4(1983), str. 271-292.
5. Kritičko čitanje Zoranićevih Planina (II). // Umjetnost riječi 28, 1/2(1984), str. 81-107.

1984.

1. O Barčevim kritičkim izdanjima. // Barčev zbornik. Zagreb: Zavod za znanost o književnosti, 1984., str. 227-232.
2. O postanku i načelima Relkovićeve Nove slavonske i nimačke gramatike (1767). // Vojna krajina – povijesni pregled, historiografija, rasprave. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1984., str. 451-469.
3. Joakim Stulli i starija hrvatska leksikografija. // Filologija 12(1984), str. 245-263.
4. Danteov udio u Zoranićevim jezičnostilskim postupcima. // Dante i slavenski svijet II. Zagreb: JAZU, 1984., str. 715-719.
5. Ujević i Marulić. // Umjetnost riječi 28, 3(1984), str. 237-246.

1985.

1. Ilirizam i Gundulićev **Osman** (I). // Umjetnost riječi 29, 1(1985), str. 49-76.
2. Ilirizam i Gundulićev **Osman** (II). // Umjetnost riječi 29, 2(1985), str. 159-184.
3. Latinički predložak Karnarutićevu **Vazetju Sigeta grada**. // Radovi Zavoda za slavensku filologiju 20(1985), str. 37-54.
4. Osobna imena u renesansnoj hrvatskoj dramskoj književnosti. // Zbornik referata i materijala V. jugoslovenske onomastičke konferencije. Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine: Odjeljenje društvenih nauka, 1985., str. 227-233.

5. Ivšićev pogled na jezičnu dijakroniju. // Jugoslavenski seminar za strane slaviste. Beograd: Filološki fakultet u Beogradu: Međunarodni slavistički centar, 1985., str. 65-85.
6. Štokavizmi u djelima hrvatskih čakavskih i kajkavskih pisaca. // Hrvatski dijalektološki zbornik 7/1 (1985), str. 241-254.
7. Temelji i putovi Gajeve grafijske reforme. // Filologija 13(1985), str. 7-88.
8. Zlato i srebro ilirske riznice (**Riznica ilirska 1835-1985**, priredio prof. dr. Miroslav Šicel, Biblioteka C, Cankarjeva založba – Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb – Ljubljana, 1985, 403 str.). // Croatica 26, 22/23(1985), str. 174-192.
9. Meždunarodnyj simpozium pamjati Ju. Križaniča. // Informacionnyj bjulleten', vypusk 12. Unesco. Moskva: Meždunarodnaja asociacija po izučeniju i rasprostraneniju slavjanskih kul'tur, 1985., str. 53-54.
10. Jezična interpretacija prve Kukuljevićeve objavljene pjesme. // Umjetnost riječi 29, 3(1985), str. 309-318.

1986.

1. O naglasnoj problematici književne baštine (s osobitim obzirom na tekstove čakavske narječne osnovice). // Mogućnosti 34, 1/3(1986), str. 6-19 (Dani Hvarskog kazališta 12, Građa i eseji o hrvatskoj dramu i teatru, Stoljeća hrvatske dramske književnosti i kazališta [Provjere i poticaji]. // Split: Književni krug, 1986., str. 30-46.)
2. Djela Petra Hektorovića (za tisak priredio i uvodnu raspravu napisao Josip Vončina). // Stari pisci hrvatski 39. Zagreb: JAZU, 1986., 152 str.
3. Dijalekti u kontaktu – jedna od bitnih pojava u jeziku starije hrvatske književnosti (na primjeru Belostenčeva rječnika). // Filologija 14(1986), str. 433-444.
4. O jezičnim kontaktima u Karnarutićevu „Vazetju Sigeta grada“. // Zadarska revija 35, 2(1986), str. 119-127. (Zbornik o sigetskoj epopeji. Zadar: HFD Zadar: FF u Zadru: Senjsko muzejsko društvo, 1986., str. 119-127.
5. Nejasna mjesta u Karnarutićevu **Vazetju Sigeta grada**. // Umjetnost riječi 30, 1(1986), str. 63-88.

1987.

1. Recepcija književne baštine. // Mogućnosti 35, 1/2(1987), str. 1-29. (Dani Hvarskog kazališta 13, Građa i eseji o hrvatskoj poeziji, Hanibal Lucić. Split: Književni krug, 1987., str. 5-41.)

2. Uloga Hanibala Lucića u formiranju jezika hrvatskoga renesansnog pjesništva. // *Mogućnosti* 35, 1/2(1987), str. 97-102. (Dani Hvarskog kazališta 13, Građa i eseji o hrvatskoj poeziji, Hanibal Lucić. Split: Književni krug, 1987., str. 137-143.)
3. Izbor iz djela Hanibala Lucića (odabrao Rafo Bogišić, akcentuirao Josip Vončina). // *Dani Hvarskog kazališta 13, Građa i eseji o hrvatskoj poeziji, Hanibal Lucić.* Split: Književni krug, 1987., str. 267-297.
4. Problematika Hektorovićeve jezika. // *Mogućnosti* 35, 11/12(1987), str. 1082-1088.
5. Stilske osobine Ivana Despota. // *Mogućnosti* 35, 7-8(1987), str. 702-712. (Makarski zbornik 2. Makarska, 1987., str. 81-90.)
6. Rani tekstovi Antuna Mihanovića. // *Croatica* 18. 26/27/28(1987), str. 261-270.
7. Terminologija humanističkih znanosti u hrvatskoj leksikografiji 18. stoljeća. // *Funkce vede ve vývoji slovanských kultur v XVIII. a XIX. století, Príspevky na konferenci Mezinárodní asociace pro studium a šírení slovanských kultur UNESCO v Praze.* Zagreb: Radovi leksikografskog zavoda „Miroslav Krleža“, 1997., str. 9-16.

1988.

1. Glasovne i morfološke dublete u jeziku Balotine zbirke „Dragi kamen“. // *Zbornik radova Znanstvenoga skupa „Susreti na dragom kamenu“.* Pula, 1988., str. 283-290.
2. O pretpostavkama za proučavanje Nalješkovićeve jezika. // (Dani Hvarskog kazališta 14, Građa i eseji o hrvatskoj poeziji, Nikola Nalješković i Mavro Vetranović. Split: Književni krug, 1988., str. 237-246.)
3. Izbor iz djela Nikole Nalješkovića (odabrao Rafo Bogišić, akcentuirali Milan Moguš i Josip Vončina). // *Dani Hvarskog kazališta 14, Građa i eseji o hrvatskoj poeziji, Nikola Nalješković i Mavro Vetranović.* Split: Književni krug, 1988., str. 247-267.)
4. Izbor iz djela Mavra Vetranovića (odabrao Rafo Bogišić, akcentuirali Milan Moguš i Josip Vončina). // *Dani Hvarskog kazališta 14, Građa i eseji o hrvatskoj poeziji, Nikola Nalješković i Mavro Vetranović.* Split: Književni krug, 1988., str. 269-310.)
5. Jezična baština. Lingvostilistička hrestomatija hrvatske književnosti od kraja 15. do početka 19. stoljeća. Split: Književni krug, 1988., 309 str.

PRIKAZI

1. Lukežić, Iva. Jezična baština. Lingvostilistička hrestomatija hrvatske književnosti od kraja 15. do početka 19. stoljeća. Split: Književni krug, 1988. // Dometi 22, 6(1989), str. 511-512.
2. Lisac, Josip. Hrvatska jezična baština do narodnog preporoda. Josip Vončina. Jezična baština. Lingvostilistička hrestomatija hrvatske književnosti od kraja 15. do početka 19. stoljeća. Split: Književni krug, 1988. // Filologija 17(1989), str. 157-163.
3. Petar Zoranić. Planine /za tisak priredili i uvodne rasprave napisali Franjo Švelec i Josip Vončina. Zagreb: JAZU, 1988., 227 str.
4. Fran Krsto Frankopan u Krležinim **Baladama Petrice Kerempuha**. // Forum 27, 10/11(1988), str. 587-599.
5. Andrija Kačić Miošić. Razgovor ugodni naroda slovinskoga – Matija Antun Reljković. Satir iliti divji čovik/ priredio Josip Vončina. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1022 str.
6. O normi hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika. // Suvremena lingvistika 27/28(1988/1989), str. 65-70.
7. Vatroslav Jagić (1838-1923). Hrvatska jezično-književna dijakronija. Reafirmacija baštine. // Školske novine 39, 38/39(22.11.1988.), str. 14.

1989.

1. O jezičnim podudarnostima **Bernardinova leksionara** i Marulićeve **Judite**. // Dani Hvarskog kazališta 15, Građa i eseji o hrvatskoj poeziji, Marko Marulić. Split: Književni krug, 1989., str. 142-151.
2. Marko Marulić: „Judita“. Prvo pjevanje (akcentuirali: Milan Moguš i Josip Vončina). // Dani Hvarskog kazališta 15, Građa i eseji o hrvatskoj poeziji, Marko Marulić. Split: Književni krug, 1989., str. 373-392.
3. Belostenčevo podrijetlo. // Filologija 17(1989), str. 121-136.

1990.

1. Della Bellin **Dizionario** u hrvatskom narodnom preporodu. Isusovac Ardelio Della Bella (1655-1737). // Radovi Međunarodnog znanstvenog simpozija: Crkva u svijetu i Obnovljeni život. Split: Zagreb, 1990., str. 97-128.
2. Odrzi Korvinova humanističkog kruga u Lucićevoj **Robinji**. // Mogućnosti 38, 1/2(1990), str. 248-250.

3. Krležina balada **Na mukah**. // Umjetnost riječi 34, 1(1990), str. 81-97.
4. Vatroslav Jagić i književnost „srednje dobe“. // Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin 4/5(1990/1991), str. 53-81.
5. Čevapovićeve zamisli o reformi hrvatske latinice. // Zbornik radova o fra Grguru Čevapoviću. Osijek: JAZU: Zavod za znanstveni rad Osijek, 1990., str. 155-171.
6. Kob nazivnika. Gartlic nad ponorom (1). // Oko 18, 7(1990), str. 44.
7. Zalogaj baštine. Gartlic nad ponorom (2). // Oko 18, (1990), str. 44.
8. Elegancija jezika. Gartlic nad ponorom (3). // Oko 18, 11(1990), str. 42.
9. Ulica blizu Ilirskog trga. Gartlic nad ponorom (4). // Oko 18, 13(1990), str. 42.
10. Gundulić ponovljen. Gartlic nad ponorom (5). // Oko 18, 15(1990), str. 38.
11. Lipost uzorita. Gartlic nad ponorom (6). // Oko 18, 17(1990), str. 38.
12. Rog za svijeću pod posudom. Gartlic nad ponorom (7). // Oko 18, 19(1990), str. 38.
13. „Prominila je lice“ Marulićeva Judita. // Forum 29, 9/10(1990), str. 506-514.
14. Lucidarska vremena. Gartlic nad ponorom (8). // Oko 18, 21(1990), str. 34.
15. Čudesa hrvatske književnosti. Gartlic nad ponorom (10). // Oko 18, 25(1990), str. 44.
16. Ime i znamenje. Gartlic nad ponorom (11). // Oko 18, 26(1990), str. 35.

1991.

1. Korijeni Krležina Kerempuha. Zagreb: Naprijed, 1991., 285 str.

PRIKAZI

1. Grčić, Marko. Je li Krleža lagao o svojoj baki. Kako je Krleža uopće došao do jezika svojeg remek-djela? O tome polemički Josip Vončina. // Globus (24.5.1990.), str. 37.
2. Bošković, Ivan J. Petrica, naš suvremenik. Uz djelo Josipa Vončine „Korijeni Krležina Kerempuha“. Zagreb: Naprijed, 1991. // Slobodna Dalmacija (4.1.1992.)
3. O jeziku Frankopanova ulomka „Jarne bogati“. // Komparativno proučavanje jugoslavenskih književnosti. Zagreb: Zavod za znanost o književnosti, 1991., str. 325-333.
4. Harffovo svjedočanstvo o hrvatskom jeziku. // Jezik 39, 2(1991), str. 48-51.
5. Isusovac Ardelio Della Bella. Riječ uz zbornik „Ardelio Della Bella“ (na predstavljanju zbornika) // Crkva u svijetu 26, 1(1991), str. 83-88.

6. Kompletan čestotni rječnik u proučavanju Marulićeve „Judite“. // Senjski zbornik 18(1991), str. 159-166.
7. Della Bellin odraz na Hrvatski narodni preporod. // Filologija 19(1991), str. 7-11.
8. Osman dopunjen Della Bellom. // Forum 30, 7/8(1991), str. 263-270.
9. Stilske osobine Satira. Vrijeme i djelo Matije Antuna Reljkovića. // Osijek: JAZU: Zavod za znanstveni rad Osijek, 1991., str. 189-191.
10. Primjena enciklopedijske metode u hrvatskim rječnicima do prosvjetiteljstva. // Radovi Leksikografskog zavoda „Miroslav Krleža“: Razdio za leksikografiju, enciklopediku i informatiku 1: Suvremena znanost i enciklopedije. Zagreb, 1991., str. 241-247.
11. Petrica Kerempuh i baka Terezija [autorizirani tekst razgovora s Ivicom Županom]. Slobodna Dalmacija (14.6.1991.), str. 13-14.

1992.

1. Znanstvenički lik profesora Milana Moguša. // Radovi Zavoda za slavensku filologiju 27 (1992), str. 1-7.
2. Jakov Mikalja u povijesti hrvatskoga književnog jezika. // Fluminensia 4, 2(1992), str. 59-66.
3. Latinski poticaji hrvatskoj rječitosti. // Umjetnost riječi 36, 4(1992), str. 325-332.
4. Mjesto Habledićeva rječnika u povijesti hrvatskoga književnoga jezika. // Isusovci u Hrvata: zbornik radova međunarodnog znanstvenog simpozija „Isusovci na vjerskom, znanstvenom i kulturnom području u Hrvata“. Zagreb: Beč: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove: Hrvatski povijesni institut, 1992., str. 25-30.
5. Jakob Lovrenčić (1787-1842). // Kaj 24, 1/2(1992), str. 25-30.
6. O povijesti hrvatske književnojezične norme. // Filologija 20/21(1992/1993), str. 529-538.

1993.

1. Štoosova jezična preobrazba. // Dani Hvarskog kazališta 15, Građa i eseji o hrvatskoj poeziji, Hrvatsko kajkavsko pjesništvo do preporoda. Split: Književni krug, 1993., str. 204-212.
2. Preporodni jezični temelji. Zagreb: Matica hrvatska, 1993., 189 str.

PRIKAZI

1. Strčić, Petar. Gundulić – „srpski rodoljub“?! // *Nedjeljna Dalmacija* (24.11.1995.), str. 40.
2. Stolac, Diana. Temelji hrvatskoga narodnog preporoda. Josip Vončina: Preporodni jezični temelji. Zagreb: Matica hrvatska, 1993. // *Fluminensia* 7, 1(1995), str. 133-136.
3. Marulić, Marko. Pisni razlike: sabrana djela Marka Marulića: knjiga druga / priredio i popratio bilješkama Josip Vončina, rječnik sastavio Milan Moguš. Split: Književni krug, 1993., 333 str.
4. Ljudevit Gaj (1809-1872). Portreti hrvatskih jezikoslovaca. Zagreb, 1993., str. 51-57.
5. Hrvatski jekavski dugi jat. // *Forum* 32, 4/6(1993), str. 357-383.
6. Jezik renesansne hrvatske književnosti. // *Croatica* 37/38/39, 23/24(1993), str. 411-422.

1994.

1. Milutin Cihlar Nehajev. Vuci / priredio Josip Vončina. Zagreb: Školska knjiga, 1994. 397 str.
2. Jezična slika hrvatskoga književnog baroka. // *Dani Hvarskog kazališta 20*, Građa i eseji o hrvatskoj poeziji, Hrvatsko barokno pjesništvo – Dubrovnik i dalmatinske komune. Split: Književni krug, 1994., str. 25-27.
3. Hrvatska jezična povjesnica. // *Obnovljeni život* 49, 2(1994), str. 239-241.
4. Na tragu pravome piscu. Split: Književni krug, str. 139-149.
5. Gozbama i zdravicama na rubu: pogovor. // *Gozbe i zdravice u hrvatskoj književnosti od Marulića do Kaleba i Tadijanovića* / priredio Stjepan Sučić. Zagreb: Knjižnica Ogranka Matice hrvatske Križevci, 1994., str. 259-263.
6. Akademik Josip Vončina, izvršni urednik projekta „Hrvatska književnost“. Biblioteka za sve obrazovane Hrvate [autorizirani tekst razgovora s J. Šmidtom]. // *Slobodna Dalmacija* (1.2.1994.), str. 25.
7. Nekoliko zapisa na rubovima „Programa hrvatskoga jezika i književnosti za gimnazije“. // *Vjesnik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* 3, 3/4(1994), str. 79-86.

1995.

1. Frankopan, Fran Krsto. Djela. / priredio Josip Vončina. Zagreb: Matica hrvatska, 1995., 375 str.

PRIKAZI

1. Dugandžija, Mirjana. „Stoljeća“ za griješne i kreposne. // Vjesnik (20.5.1995.), str. 19.
2. Bošković, Ivan J. Nacionalni „work in progress“. Važne knjige. Fran K. Frankopan: „Djela“. Ante Starčević: „Književna djela“. Zagreb: Matica hrvatska, 1995. // Slobodna Dalmacija (24.10.1995.), str. 1.
3. Bogišić, Rafo. Frankopan među nama. // Hrvatsko slovo 1, 53(29.12.1995.), str. 14.
4. Frankopan, Fran Krsto. Djela. / za tisak priredio i uvodnu raspravu napisao Josip Vončina. Zagreb: HAZU, 1995.
5. Odras dubrovačkoga baroka u Kanižličevu jeziku: Ključevi raja: hrvatski književni barok i slavonska književnost 18. stoljeća: zbornik. Zagreb: Meandar, 1995., str. 303-310.
6. (s Milanom Mogušem) O molitveniku Raj duše Nikole Dešića. Raj duše s motrišta našega vremena: dodatak pretisku. Rijeka: Naklada Benja, 1995., str. 3-84.
7. Frankopan i Molière. // Hrvatsko slovo 1, 1(29.4.1995.), str. 23.
8. Rizničar hrvatskoga jezičnog blaga. // Hrvatsko slovo 1, 12(14.7.1995.), str. 19-20.
9. Hrvatski jezik nije od jučer, on je od Bašćanske ploče [autorizirani tekst razgovora sa Živom Morić]. // Vjesnik (1.10.1995.), str. 19-20.
10. Pol tisućljeća slovne dosjetke Bernardina Splićanina. // Hrvatsko slovo 1, 25(13.10.1995.), str. 8-25.
11. Muke sa slovima. // Hrvatsko slovo 1, 29(10.11.1995.), str. 5.

1996.

1. Antun Mihanović na raskrižju kroatizma s ilirizmom. // Antun Mihanović i njegovo doba: zbornik radova sa znanstvenoga skupa u Klanjcu. / urednica Božica Pažur. Zagreb: Kajkavsko spravišće, 1996., str. 97-108.
2. Barokna riznica hrvatskog jezika: četiri stoljeća Ivana Belostenca (13 nastavak). // Vjesnik (ožujak 1996.)
3. Krležine Balade Petrice Kerempuha s filološkoga motrišta: pogovor. // Balade Petrice Kerempuha / Miroslav Krleža. Zagreb: Artresor naklada, 1996., str. 297-308.
4. Ozaljski jezično-književni krug. Zagreb: Hrvatska kajkavska riječ, 1996., str. 367-378.
5. Stoljeća hrvatske kajkavske pisane riječi. Zagreb: Hrvatska kajkavska riječ, 1996., str. 505-507.

6. Frankopan, Fran Krsto. Izabrane pjesme. / pripremio Josip Vončina. Zagreb: Matica hrvatska, 1996., 104 str.

1997.

1. Belostenčev hibridni jezik. // Suvremena lingvistika 23, 1/2(1997), str. 325-339.
2. Napomene o jeziku. // Izabrana djela / Ivan Kukuljević Sakcinski. Zagreb: Matica hrvatska, 1997., str. 650-655.
3. Uspravnica je važnija od prečaca [autorizirani tekst razgovora sa Stjepanom Damjanovićem]. // Hrvatsko slovo 3, 121(15.8.1997.), str. 3-4.
4. Onomastičke dvojbe o starim hrvatskim piscima. // Folia onomastica Croatica 6(1997), str. 189-194.
5. Terminologija humanističkih znanosti u hrvatskoj leksikografiji 18. stoljeća. // Radovi Leksikografskoga zavoda „Miroslav Krleža“ 4(1997), str. 9-16.
6. Znanstvenički lik profesora Milana Moguša. // Suvremena lingvistika 23, 1/2(1997), str. 7-13.

1998.

1. Hrvatskoj čitanci na vrelima. // Hrvatsko slovo 4, 143(16.1.1998.), str. 6.
2. Kako priređujemo Stoljeća hrvatske književnosti. // Jezik 45, 3(1998), str. 81-90.
3. Hrvatski spjev o Juditi pred svojim polutisućljećem. // Judita s pretiskom drugog izdanja iz godine 1522. / Marko Marulić (pogovor napisao Josip Vončina). Zagreb: Matica hrvatska, 1998., str. 275-279.
4. Olga Šojat (1908.-1997.). // Ljetopis HAZU 101(1998), str. 581-582.
5. Promicatelj hrvatskoga jezičnog jedinstva. // Gazophylacium: pretisak / Ivan Belostenec. Zagreb: Stari grad, 1998., str. 5-30.
6. Hrvatska sudbina Ljudevita Gaja. // Hrvatsko zagorje 4, 4(1998), str. 23-33.
7. Marijan Jaić i hrvatski narodni preporod. // Jaićev zbornik: zbornik radova sa Znanstvenoga skupa o Marijanu Jaiću. / glavni i odgovorni urednik Stjepan Babić. Zagreb : HAZU; Slavonski Brod : Hrvatski institut za povijest : Franjevački samostan, 1998., str. 71-75.

1999.

1. Bartol Kašić kao jezikoslovac. // Bartol Kašić u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu: zbornik radova o djelu Bartola Kašića. / urednik Ivan Kosić. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 1999., str. 5-15.
2. Frankopan, Fran Krsto. Djela. / priredio Josip Vončina. Zagreb: Matica hrvatska, 1999.

3. Grafijske i jezične zamisli Ljudevita Gaja. // Hrvatsko zagorje 5, 2(1999), str. 48-56.
4. Imenički genitiv množine od iliraca do vukovaca. // Filologija 33(1999), str. 179-221.
5. Nekrolozi preminulim članovima Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. // Ljetopis HAZU 103(1999), str. 363-404.
6. O tekstološkim načelima. // Hrvatska revija 49, 1/2(1999), str. 170-177.
7. Požežani u hrvatskoj filologiji. // Vjesnik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 8, 3/4(1999), str. 47-55.
8. Tekstološka načela za pisanu baštinu hrvatskoga jezičnog izraza: posebni prilog Stoljećima hrvatske književnosti. Zagreb: Matica hrvatska, 1999.
9. Željko Bujas: 1928.-1999.: in memoriam. // Forum 38, 4/6(1999), str. 710-711.

2000.

1. Iz dopreporodne hrvatske latinice. // Forum 39, 1/2(2000), str. 1491-1509.
2. Kačićev udio u razvoju hrvatskoga književnog jezika do kraja narodnoga prepорода. // Kolo 10, 3(2000), str. 302-305.
3. Jezik renesansne književnosti; Počeci ozaljskoga jezično-književnoga kruga. // Hrvatska i Europa: kultura, znanost i umjetnost: Srednji vijek i renesansa: XIII.-XVI. stoljeće. / uredio E. Hercigonja. Zagreb: HAZU: Školska knjiga, 2000., str. 281-289.

2002.

1. Franjo Švelec: (1916.-2001.): in memoriam. / Forum 41, 1/3(2002), str. 367-371.
2. Latinicom pisani hrvatski tekstovi od Marulića do Gaja. // Forum 41, 1/3(2002), str. 286-321.
3. Marulićeva Judita u sazrijevanju jezikoslovne kroatistike. // Forum 41, 1/3(2002), str. 8-13.
4. Nekrolozi preminulim članovima Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. // Ljetopis HAZU 105(2002), str. 383-397.
5. Riznica senjskoga govora: Milan Moguš: Senjski rječnik: prikaz. // Forum 41, 7/9(2002), str. 1102-1106.

2003.

1. Hrvatski rječnici. // Hrvatska i Europa: kultura, znanost i umjetnost: Barok i prosvjetiteljstvo: XVII-XVIII. stoljeće. / uredio Ivan Golub. Zagreb: HAZU: Školska knjiga, 2003., str. 461-473.
2. Željko Bujas. // Željko Bujas: 1928.-1999. / urednik Josip Vončina. Zagreb: HAZU, 2003., str. 9-10.

3. Govor na komemorativnoj sjednici održanoj 22. ožujka 2000. u palači Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. // *Željko Bujas: 1928.-1999.* / urednik Josip Vončina. Zagreb: HAZU, 2003., str. 11.

2004.

1. Akademik Milan Ratković. // *Milan Ratković: 1906.-1995.* / uredio Josip Bratulić. Zagreb: HAZU, 2004., str. 27-34.

2005.

1. Marulićeva Judita u sazrijevanju jezikoslovne kroatistike. // *Zbornik radova o Marku Maruliću: u povodu 550. obljetnice rođenja i 500. obljetnice njegove Judite: 1450. – 1501. – 2001.* / priredio Dubravko Jelčić. Zagreb: HAZU, 2005., str. 163-169.

2006.

1. Kačić Miošić, Andrija. Razgovor ugodni naroda slovinskoga. / komentari Josip Vončina. Zagreb: Školska knjiga, 2006.
2. Tekstološka načela za pisanu baštinu hrvatskoga jezičnog izraza: posebni prilog Stoljećima hrvatske književnosti. Zagreb: Matica hrvatska, 2006.

2008.

1. The language of Renaissance literature. // *Croatia in the middle ages and the renaissance.* / deputy chief editor Eduard Hercigonja. London : Philip Wilson Publishers; Zagreb: Školska knjiga : Croatian Academy of Sciences and Arts, 2008., str. 281-289.
2. Scenski jezik Marina Držića i kazališna baština u Dubrovniku. // *Putovima kanonizacije: zbornik radova o Marinu Držiću: 1508.-2008.* / urednici Nikola Batušić i Dunja Fališevac. Zagreb: HAZU, 2008., str. 606-620.

2009.

1. Hrvatski književni jezik od 1790. do 1847.. // *Hrvatska i Europa: kultura, znanost i umjetnost: Moderna hrvatska kultura od preporoda do moderne: XIX. stoljeće.* / glavni urednik Mislav Ježić. Zagreb: Školska knjiga, 2009., str. 317-327.

2010.

1. Recepcija Marina Držića u hrvatskih prevoditelja. // *Marin Držić: 1508-2008. : zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa.* / urednici Nikola Batušić i Dunja Fališevac. Zagreb: HAZU, 2010., str. 339-345.

UREDNIČKI RAD

1. Brlek, Mijo. Leksikograf Joakim Stulli (1730-1817). / za tisak pripremio prof. dr. Josip Vončina. Zagreb, 1987.
2. Benešić, Julije. Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića, sv. 7, mondur – nepokoj / za tisak priredili Josip Hamm, Milan Moguš, Josip Vončina. Zagreb: Globus, 1987., str. 1377-1612.
3. Julije Benešić. Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića, sv. 8, nepokolebljiv – onaj / za tisak priredili Josip Hamm, Milan Moguš, Josip Vončina. Zagreb: Globus, 1988., str. 1613-1848.
4. Julije Benešić. Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića, sv. 9, onakav – pocrpsti / za tisak priredili Josip Hamm, Milan Moguš, Josip Vončina. Zagreb: Globus, 1988., str. 1849-2084.
5. Julije Benešić. Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića, sv. 10, pocrveniti – prehrana / za tisak priredili Josip Hamm, Milan Moguš, Josip Vončina. Zagreb: Globus, 1989., str. 2085-2320.
6. Julije Benešić. Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića, sv. 11, prehraniti se – protiva / za tisak priredili Josip Hamm, Milan Moguš, Josip Vončina. Zagreb: Globus, 1990., str. 2321-2492.
7. Julije Benešić. Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića, sv. 12, protivnan – rzati / za tisak priredili Josip Hamm, Milan Moguš, Josip Vončina. Zagreb: Globus, 1990., str. 2493-2713.
8. Palmotić, Junije. Izabrana djela / priredio Rafo Bogišić; tekstološki uredio i rječnik dopunio J. V. Zagreb: Matica hrvatska, 424 str.
9. Bunić Vučić, Dživo. Djela. / tekstološki uredio i rječnik dopunio J. V. Zagreb: Matica hrvatska, 1995., 190 str.
10. Pjesnici Ranjinina zbornika. / prema čitanju Milana Rešetara i Josipa Hamma priredio Josip Vončina. Zagreb: Matica hrvatska, 1998.
11. Zoranić, Petar. Planine. / za tisak priredili i uvodne napomene napisali Franjo Švelec i Josip Vončina. Zagreb: JAZU, 1988.

SPOMENICA PREMINULIM AKADEMICIMA

JOSIP VONČINA
1932. – 2010.

Nakladnik

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

Za nakladnika

akademik Pavao Rudan, glavni tajnik

Tehnički urednik

Ranko Muhek

Lektorica

Suzana Jukić

Naklada

200 primjeraka

Tisak

Tiskara Zelina d.d.

ISBN 978-953-154-117-6

